

ROMAN

No 3

SISU:

- E. Schulze: Bessa.
Dr. A. Halfeld: Autod Ameerikas.
H. Wühner: Lapse haud.
Bret Harte: Käratsejate õnn.
P. Grünfeldt: August Kitzbergile.
Leedu legend: Lugu pühast jumalaemast.
Lafcadio Hearn: Aida.
Roda Roda: Anni.
Hispaania wanasõnn.
G. af Geijerstam: Ema Leena poisu.
Ottwell Binns: Wiie palmipuu saar.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS, ARENG
TALLINN, 1926. A. V. AASTAKÄIK

Hindmõistatuse lahendus

Nr. 22 (88)

Ristsõnademõistatuse seletus.

K	L	A	A	S	W	A	R	E	S	
A	U	S			W			Ö	L	I
N	U	T	T	A		K	U	U	B	
G		E			N			K		U
E				Ö	E	L				L
	P	U	U	R	M	A	S	I	N	
R				N	U	I				S
I		I			I			H		I
K	O	S	K		N		T	I	I	B
A	R	U			E			I	S	E
S	I	R	E	L		P	I	S	A	R

Õigeid seletusi saatsid:

Tallinnast: K. Adamson, Herta Arro, J. Anwelt, H. Arman, Heinrich Bergmann, Helmut Bode, Magda Balti, B. Berggrün, A. Budsius, Polly Eck, E. Emann, V. Erik, E. Hartmann, Karl Holzmeier, A. Heiswald, L. Heinrichson, Endel Huik, Lolo Juuse, A. Johanson, Johannes Karu, Egon Kaeli, J. Kaik, K. Karu, T. Kauss, Alfred Kuuskman, K. Kreitsmann, A. Koppel, Hilja Killak, Elmar Kallas, Hans Kipper, Peeter Kadaja, H. Lorens, Jul. Lepson, Edmund Leiten, A. Luha, A. Leppik, Valentin Leiner, Elwine Luikman, B. Matwejew, P. Melifer, Thomas Meindok, R. Mikk, Joh. Nugiseks, Ernst Neumann, A. O. Otsala, H. Peebus, W. Postow, F. Pakman, W. Perkmann, W. Pukk, Alfred Petton, J. Peet, Johannes Peetrimägi, Paul Preden, Pajjas, Linda Radik, O. Risenkampf, T. Rumm, Eduard Reinde, L. Rink, M. Rosenstrauch, W. Reimann, Harald Sihwer, L. Sarjas, Alfred Sarw, Oskar Sauna, Karl Saarepera, Ksenia Siitam, M. Steinberg, Andrei Stern, Anette Teimann, A. Tamm, Ilse Tõnisson, L. Tõnisberg, A. Tõnson, Karl Tenso, Oskar Tirmann, Aleks. Tamm, A. Wälja, E. Willenthal, Hugo Willenthal, Paul Wesilind, Joh. Weimann, Feliks Willemson, E. Walstek, K. Weimann, E. Walting, E. Welberg, C. Wahlmann.

Tartust: A. Allas, B. Hermann, O. Kiwi, A. Laurits, E. Meerito, Eduard Pedajas, Ed Puijat, Hedwig Puijas, M. Priks, Selma Päts, A. Pausk, J. Rasnik, Sogenbits, Joh. Sogenbits, Karl Tralla, L. Tilga, E. Tees.

Pärnust: E. Kewardt, K. Kurm, Alla Klassen, Hendrik Kurm, Alexei Kask, Milda Küng, J. Kont, Melder, Rudolf Pärn, Hans, K. Seiler, E. Siitam, A. Janson.

Wiljandist: Helmut Kolk, August Kaup, Aug. Mikk, W. Matsike, K. Mütirisepp, E. Pertmann, H. Reimann, Ellen Simon, A. Fults, Uno Wäljasts.

Walgast: E. Allas, P. Animägi, Carli Caplin, H. Freirik, E. Neumann, T. Peltser, Irene Ruga, Reinbusch, O. Sisask, O. Sisas.

Wõrust: A. Lensment

Paidest: K. Bergelbaum, L. Eherland, J. Greenbaum, R. Greenbaum, M. Paulus, August Umsar.

Rakwerest: Fritz Kask, O. Lauri, L. Lindman, William Põiklik, F. Riisberg, Hugo Reimann, A. Woolmann, St. Witsut.

Narwast: Konst. Karukäpp, P. Kross, A. Kuusma, Lilly, K. Laasik, R. Säkk, W. Tensing, Aleksander Wachtman, Karl Waldmann.

Mõisakülast: W. Lilienblatt, Mihkel Palu, Ella Palu, Joh. Reinhaus, Arn. Reinhaus, **Tapalt:** Alfred Kiwirähk, E. E. Luuk, H. Mikkin, M. Puusep, Joh. Rätsep, **Wälke-Maarjast:** Alle, Aleksander Kompus, O. Lutter, Joh. Poom, Arnold Wehik, **Laupalt:** Gustaw Alt, Aug. Haas. **Sauelt:** S. Biifeldt. **Jõgewalt:** Willem Dawel, Victor Rasin, H. Saar, R. Terasmägi. **Ristikülast:** E. Grents. **Elwast:** Joh. Kister, Olew Mürk, O. Pitson. **Hellenurmest:** Raimond Hanson. **Paatsalust:** August Ilwes. **Jõhwist:** Joh. Kangur. **Wiru Roolest:** A. Kaaber. **Wändrast:** Joh. Kangert. **Tõukurannast:** L. Kohw. **Ahjalt:** P. Kure. **Kiltst:** Joh. Kangur. **Järwelt:** A. Kase. **Nõmmelt:** A. Laks. **Petterist:** E. Kanter. **Kabilat:** A. Martinson. **Abjast:** Ilmar Mägi. **Keawalt:** Eduard Nanisor, E. Rossmann. **Hliu**

Romaani

Ilmub kaks korda kuus.

TELLIMISE HINNAD:

Aastas (24 nr.nr.)	Mk.	750.—
1/2 " (12 nr.nr.)	"	400.—
1/4 " (6 nr.nr.)	"	225.—
1 kuus (2 nr.nr.)	"	80.—
Üksiknumber	"	40.—

Toimetaja: P. GRÜNFELDT.

Wäljaandja: K. o.-ü. „ARENG“.

TALITUSE AADRESS:

Tallinn, Müüriwahe tän. nr. 16

(uks B Laenu-panga majas).

Telefon 12-53.

KUULUTUSTE HINNAD:

1/1 Ihk. M. 3500.— | 1/4 Ihk. M. 900.—

1/2 " " 1750.— | 1/8 " " 450.—

1/3 " " 1200.— | 1/16 " " 225.—

Tekstis 50% kallim.

Tellimisi wõtawad wastu kõik postkontorid, raamatukauplused ja „Romaani“ esitused.

Nr. 3 (93)

Weebruar 1926

V aastakäik.

Besja.

Proaati kirjaniku E. Schulze jutt Albaaniaist.

3

Brent waitis ja Shamyl filmitses teda terawasti, nagu oleks ta lugeda tahtnud, mis teine mõtles.

„Ei, mina seda ei tee. Kui sa mind tasu asjus petaksid, ei wõi ma seda sinult ometi nõuda.“

„Ma annan sulle besja, et sõna pean,“ ütles Shamyl jüdisti. „Säh, wõta siin need wiis kulbnaela efimese käfrahana.“

Ta surus nad Brentile pihku, kes nad wastu wõttis ja neid peopesal filmitses. Siis jälle hõõrus ta neid linnises peos wastamisi, nii et nad krigisefid.

„See ei lähe, sest giaksur räägiks waljusti, kui teie ta elufalt Tuzisfe wõi üles kiltmaale majadesse wiite, ja ta süüdistab mind kogu suguwõsa ees äraandmises ning nõuab waljusti kättemalmsmist. Ja minu isa —“

Ta peatas; kohutaw hirm peegeldus selle mõtte juures tema näol.

„Ei, ei — wõta raha tagasi!“ tuli ruttu ta suust.

„Kui rumal sa oled ja näed ometi nii tart wälja,“ wastas Shamyl truusüdamlikult pahandades ja ei wõtnud raha enam wastu. „Annan sulle oma besja, tema ei tule Tuzisfe ja ta üles kiltmaa majadesse. Saa dieti aru, ma tarwitfen ju ainult ta pea ära anda. Kolmsada kulbnaela on sulle igal juhtumisel kindlad. Saa ometi aru: temal ei ole rääkimiseks enam

aega, kui ta meil juba käes on. Elufalt ei lasegi ta ennaft kinni wõtta, nagu ta seda alati ja igalpool on tiidelnud. Nii siis, kuidas saaks ta rääkida ja kes kuuleks seda, mis meie oma wahel oleme maha teinud? Keegi ei saa seda teada. Sinu isa selle wastu rõõmuftab ja ei pahanda sinuga enam, kui koju tood ilusa püssi ja sellega lasta õskad. Sina ei tarwitse mitte enam Mail Dzonast ja ta pojast maha jääda. Sinu suguwõsa neiud imeftawad sind samati kui teda, kui hea püssiiga tuleb ja paremini lased kui ju wennad. Dota filmapilt.“

Shamyl läks õue ja lastis enesele hea sõjapüssi anda. Sellega ilmus ta kulasse ja hoidis selle Brentile filmade ette.

„Säh, filmitse seda terawasti. Nii suguse püssi saad sa. Wõta ta kätte ja waata ta läbi. See on juba pruugitud, aga sina saad tuliuue ja weel kolmsada padrunit peale lauba.“

Brenti filmad loitsid himutalt. Ta pistis kulbrahad wõõ waha. Ta käed wärisefid, kui püssi kätte wõttis ja käega selle rauda silitas. Siis kahmas ta sellest kinni, nagu ei oleks ta tahtnud temast enam lahkuda.

Shamyl filmitses salajase rõõmuga, kuidas kuriwaim musta Marlu poja oma küünte waha kahmas.

„Püssi — püssi pean ma saama,“ mõtles Brent joobunult.

Ta rind tõusis ja wajuš tormiliselt. Siis andis ta püüsi pealikul otsustawa liigutusega tagasi.

"Sa annad mulle selle peale oma besja?" küüsi ta otsustawalt.

"Oma kolmfordse besja!" kinnitas Shamyl, sellejuures usaldawalt filmi pilgutades.

"Hea küll," ütles Brent otsustawalt, "mina ei anna teda ainja sõnagagi ära, aga sul on filmad, mis minu filmi wõiwad jälgida."

Ta astus kula läwele, wahtis tarretult sealauda peale, ahas pea sellejuures kergesti kulasse ja läks siis waitides meesteruumi, seal ümmargusele toolile istudes, sest jalad ei tahtnud teda enam kanda ja ärewus ahwardas teda maha paisata.

Nagu luuraw kass hiimalt oma peast üle lendawat lindu püüub, nii wahtis Shamyl, iga närw pingul, äraandja näole.

Nüüd teadis ta küllalt.

Ta ootusest fardunud nägu naeratas wihajelt ja kahjuröömsalt, kui Brent meesteruumi sügawusse astus.

"Siia minu juure!" hüüdis ta meestele. "Bukustoge wäraw!"

See jündis.

"Sealaudas peitub ta. Mõlemad läkšid lõju! Aga olge ettewaatlikud. Neli teist walwawad dueruumi seest ja neli järgnewad mulle. Teised jääwad wälja!"

Shamyl, kellele neli tugewamat shandarmi järgnesid, püüsid lastewalmilt käes, läks lauda juure. Kõige esiti lastis ta eemaldada mešpuu, mille elanikud juba olid rahulikult jäänud.

Siis läks ta lauta.

Seal mõttes ta järele.

Laut oli wilts, laudadest koku-löödud hoone, kus keegi peidu-urgast ei wõinud leida. Kui seal keegi wiibis, siis pidi ta wiibima kas pöranda all wõi laudseina taga, mis wastu kaljut seisis.

Ta lükkas kina kōrwale, aga ei leidnud midagi filmatorawat. Pörandaks oli loomulikult kaswanud kivi. Koikaga pörutades katkus ta, kas kusagilt ei kuuleks õõnsat tooni. Näjata.

Nii siis pidi mees laudseina taga wiibima. Kirweotsaga kitsa prao wahale kippudes, katkus ta laudu laiali paenutada, ja enne kui ta arwas, kufkus üks laud keskelt wälja, nii et selle taga seisew must auk nähtawale tuli.

"Siin see rebane peitubki!" hüüdis ta.

Walgatus lähikesest koopast oli wastus. Ühtlasi kahmas üks shandarm oma olast kinni, kust kuul oli läbi jooksnud.

Nagu ka'aparm, selle kessele kivi wisatud, jooksid shandarmid laiali. Igüks ottis, püüsi käes, peidukohta ja ootas Shamylit kustu.

"Küll ma sinu su koopast juba wälja ajan, südamelene," ütles see, hiilis kaljuseina äärt mööda kaugele ja pistis olehunku, mis just lauda kōrwal seisis, põlema.

Siis jooksis ta tagasi ning filmitšes laudast.

"Pange tähele!" kisendas ta, kui leegid loitma hakkasid ja lauda warsti põlema panid. "Meie küpsetame ta elusalt, kui rebane oma koopast wälja ei tule."

Lauda katus kufkus warsti pragisedes sisse. Nüüd oli pikergune kaljupragu selgesti näha.

"Seal ta on!" kisendasid äkitselt lõik.

Noz Col, suitjust ja palamusest pooluimane, tormas kõrwenud juustega õue, rewolwer käes, ja jooksis müüri poole, et sellest julgel hüppel üle karata

Kahelja pauku fajas korraga.

Ütski kuul ei tabanud.

Juba tõstis Noz-Col oma jala müüri wäljaulatawale kivil, kui Shamyl talle kui panter kallale kargas ja kabe käega ta keha ülemisest osast kui raudklammerdega kinni kahmas, teda maha rebides.

Ilmaaegu püüdis Noz ennast wabastada. Nagu meeletu loom kaitšes ta ennast ja katkus, keha keha küljes, wastase kõri läbi hammustada. Aga Shamyl tõmbas lõua wastu rinda, nii et Noz ilmaaegu ta karwast pead püüdis hammustada.

Kohe selle järele lamas ta, kätšit ja jalust seotuna, nagu tapaloom määs.

Alhtides ja wihast wilitustunud näol wahtis ta oma waenlast, kes rõõmu pärast hõiskasid, nii et tarretud kaljuseinad rōkkasid.

Shamyl pühtis higit otsaesist.

"Nii, sõbratene, wiimaks oled ja ometi meie pihus!"

Noz waatas talle otša ja ei wastanud. Ta nägu oli kahwatanud ja nina kōrwal olid tal sügawad wõlbid.

"Oleme sind su koopas wifut kõrwetanud, ja sul on wististi jänu. Aga wahwa poiss olid sa, ja meile tood sa kuulsust ja tšsu. Kas juua tahad?" ütles Shamyl, nüüd teotawalt äraantud waenlase wastu täis suurmeelt ja omalaadi heatahtlult.

"Anna mulle wett. See on minu kismet, mis mind tabab," ägas see karedalt.

"Brent, too wett wõi piima!" kisendas Shamyl, kuna ta kula poole pööras.

Seda nime kuuldes tufatas Noz Col, nagu oleks teda löödud. Ta filmab suurdušid. Ta

ei võinud kuulat näha, sest et ta wastupidises juunas lamas.

Brenk tuli, puupeefer käes. Mahalööbud silmil, sõna lausumata, astus ta ringi. Ja tahtis peekrit pealikule anda.

„Aga see tõrjus ta tagasi.“

„Anna talle ise juua, tema wõlgneb sulle ju paljugi,“ tähendas ta pilkawalt.

„Gemale, kaabakas!“ kisendas Noz-Col ja murdis oma kõidikuid nagu wihane lõwi. „Ennem suren, kui et sinult sõõmu wett wõtan!“

„Ja jah, ausad kottapojad (albaanlased kutsuvad endid heameelega nii)“ hüüdis Shamyl wahale. „Naha eest waletawad ja petawad siin isegi sead! — Anna sija,“ pööras ta Brenki poole, „mina annan waprale wastasele ise wett!“

Ta kummardas ja andis Nozile juua.

„Ma tänan sind,“ ütles see sügawasti hingates. „Bean oma saatusega leppima. Päästa mu weel fõrd nõõridest lahti, ainult mõneks filmapilguks — ma palun sind, ja pane mu äraandja ette!“

„Si, armas sõber, sina hüppad ja jooksed liig hästi. Sinu lahtisidumine tähendab rebasele lõõsu awamist, kui tal juba üks jalg raudade wahel on.“

„Annan sulle oma besa, et ma ei põgene ja selleks katsengi ei tee. Pane kõid oma mehed laetud püssidega minu ümber ja too see koer ilma sõjariistata ringi sisse.“

Shamyl mõtles järele.

Sellest wõis saada waatemäng!

Oma tõu külma karmusega ja waljusega mõtles ta, et näha saab draamat, mille sarnast weel ilal polnud näinud. Kolmesaja kuldüki ja püssi lubamist ei olnud talle ilal meele tulnud, ja selle täitmise peale mõtles ta nüüd weel wähem kui enne.

Nüüd oli ta ju sibil.

Sellepärast wõis temale see kasulikum olla, kui see nurjatu Noz poist nagu kassi ära kagistab kui äraandja, kes temale selle sibi oli saawutanud.

Ta laakis wälkse ringi teha ja andis Brenkile käsu sinna sisse minna.

Brenk pani wastu, täidetud tumedast ahas tustundest.

„Kas sa ei tea, mis sa mulle lubasid?“ kogeles ta wiivitades.

„Muidugi; lubasin, ei ta Luzisse ja kiltmaale elusalt ei pääse — ja selle lubaduse ma täidan. Tema läheb elusalt Skutarisse, kus ma ta pasha'le ära annan,“ wastas Shamyl. Bei pilkawalt naerdes. „Sita astu nüüd, ja kõid teised olgu wait!“ lõpetas ta läredasti.

Üks shandarm andis Brenkile tõe, nii et ta ringi lendas.

Sis toodi Noz ja seoti lahti.

Noz tõusis püsti ja sirutas käsi, mis tal sidumiseft olid ära surunud. Werespooned ta otsaestisel olid paisunud ja ta sinistilmad, muidu nii heatahtlikud, oli wihast laiali lahti kistud.

Brenk seisis, surmahirm näol ja parem käewars nagu löõgi kaitjeks üles tõstetud.

Noz astus sammudest edasi, käewarred selja taga pingul ja sõrmed laiali, nagu oleks ta tahtnud oma waenlase kõrist lähemal hetkel kinni kammata.

W el ühe sammudest astus ta edasi, wihast nobitisedes.

Walt'les waitus, nii et jääse sumingi kuulida oli.

Kõid wahtisid põnewalt ohwirile, kes, täieliku arqtuse kujuna, wastust ootas.

Nüüd oli Noz temast ainu't weel jalg maad kaugel. Sits liigutas Noz suud ja sülgas Brenkile otseteed näkku.

„Besamurdja koer!“ süstas ta täis sügawamat põlgtust ja pööras siis ümbert, kuna Brenk sülje oma näolt warrutaga ära pühkis.

Sis sirutas giasur oma käed jälle shandarmide poole ja nõudis, et ta uuesti seotakse.

„Naife ja mustlase tapmine on mehele häbi,“ ütles ta. „See seal on weel alam, ja minu käed ei pea endid määrima selle surmahirmuse pöösurunud koera kallal; nendega ma teba ei kagista. Tema ema nutab ka niisama tema pärast weel merepisaraid. Waadake ometi ta surmahirmu. Andke talle jalaga!“

Üks shandarm tegi, mis Noz soovis.

Brenk lendas ringist wälja ja jooksis tuppa.

„Eõbratene, sa pead mind wabandama,“ ütles nüüd Shamyl Noz-Colile, „kui ma sind nüüd löõja otsas wean. Teerada Semi kalbal on liig ahtake. Alnus hüpe, ja sa oled kiiresti wõolawas wees, kuna mina kuulsuseft ja tasust ilma jään. Sa oled juba paljud nina-pibi wedanud, kes uskusid, et sa neil juba käes oled, sellepärast tuleb sinuga ettewaatlik olla.“

„Tee, mis tahad, aga mina jõlke ei hüppa,“ wastas Noz ja hoidis talle seljaleseotud käed ise wastu, et ta löõja sinna külge saaks siduda.

Shandarm toimetaski selle töö ära.

Enne kui nad õuest lahkusid, sülitas Noz wärawa läwale ja pomises:

„Äraandja kula, tabagu sind wälk, ja sinu elanikud kustugu maa pealt!“

4.

Nii lah'usid nad kulaft.

Kuus shandarmi käisid üksteise kannul ees, siis järgnes Noz Col shandarmide ja Shamyli saatel ja lõpuks tulid jälle wiis shandarmi.

nende hulgas haawatu, täsi sдемes. Wiimane oli sama heas meeleelus kui teisedki ja ei olnud lastja peale sugugi pahane.

Ülewal kuristiku äärel aga waatastid gruda lasted karjakaupa kahelt poolt nende peale alla. Eõufew patš suitsufammas oli nad kõik kofku kutsunud. Nad jälgisid palawliku põnesega draamat oma jalgade ees ja wahetastid üle kuristiku wastamist oma mõtteid.

Nüüd hakkastid rahwawarwed ülewal kuristiku äärel liikuma. Kõik jookstid mõimalikult ruttu kuristiku suu juure ja läksid kaljult alla, et wangi ja selle saatjaid lähedalt waadata.

Noz-Col omas jälle endise uhke seisaku. Nüüd, mil kõigi filmad temal wiibistid, oli maja ilmutada rahulikust ja hingetugewust, sest seda nõubis ju kangelase kuulsus. Üles kõlgutati ta ju nii kui nii. Aga oma kättemaksu tahtis ta weel jahutada Marku kallal, kõige pealt aga Brenki, tema wanema poja kallal.

Shamyl-Bei oli talle teel ütelnud, et Brent ta ära oli annud wiie Türgi naela eest.

Kui nad kuristiku suhu jõudsid, leidisid nad sealte juure parwe rahwast. Kogu suguwõsa, mehed, naised, lapsed ja raugad, olid kofku jooksnud. Nõng wõeti wastu sügawa waiusega. Shamyl-Bei lastis peatada, püstitilud püsti ajada ja ringi teha, mille kestel Noz-Col püstipeaga käis. Eõja, millega üks shandarm Nozi kinni hoidnud, wõttis ta nüüd oma kätte.

See ettemaatusesõidnu oli tarwilik, sest wõis olla olnud rõõwlik mõned sõbrad grudalaste hulgas, kes ju kõik sõjariistus olid, ja need tegid ehk wabastamiskatset.

Kuid midagi sellesarnast ei sündinud. Püstitilud tegid elanikkudele hirmu.

"Jah, wähtige aga! Mina olen see, ühe teie auwäärt suguwõsa liikme poolt wiie kulbnaela eest ära antud ja ära müüdud. Nüüd näidate, kas olete ta suguwõsa, kes oskab besamurbjaid äraandjaid karistada!" hüüdis Noz rahwale. "Aga nii see on, kes koertega tegemist teeb, saab kirbud, ja kes lähed sealahta, määrab enese jalad sõnnikuga. Marku ise kutsus minu ja ütles, et tema kulas weel iial keegi ei olla sõnnikut sõõnud. Hõbepeetriga ütles mulle teie auwäärt Marku, see kottapoeg, kui külalisele tere tulemast, ja mõni tund hiljem müüdi mu ühe külalist kagistawa raisafulli kulas maha."

Põlgtusepomin kajas rahwaparwes. Rajastid wandesõnad ja ahwardused.

Shamylil oli waew teed, mis nüüd lagendikule wiis, pealetungawa rahwa eest lahti hoida.

Kuid wangil oli tung weel enam rääkida ja suguwõsa wiha Marku peale juhtida. Kui Marku ei olnudki suguwõsa päriw pea ega päriw aadelimees, siis peeti teda ometi suguwõsa õigeks juhtiks, kelle taga suguwõsa alati üksmeelselt seisis, kui ta türlkastele wastu hakkas wõi neid mässuga ahwardas. Ainult temal üksi oli küllalt lugupidamist ja wõimu kogu suguwõsa üksmeelsele taastegewusele kutsuda. Sellepärast: mida enam lugupidawus Marku wastu wähenes, kui ta ainult ta wanema poja häbi kaudu, seda parem.

"On see tõsi," hüüdis nüüd hairaktar rahwa hulgast, "mis Noz kõik räägib?"

"Täiesti. Minge küsige Brenkilt minu wiie kulbnaela järele," wastas Shamyl kahjurõõmsalt ja pilgates.

"Siis peab ta ilmuma suguwõsa koftu ette!" hüüdisid sajad hääled.

"Seda ma loodan. Kui teie ei mõista kofhut, nagu see lord ja komme nõuawad, siis wõtawad minu werewennad teilt kolmekordse mere ja kuulutamad kogu Maltstas, et teie suguwõsa besamurbjaid karistada ei oska. Aga altkemaks kisub altkemaksu saaja filmad peast wäljal!" hüüdis Noz.

Mitistelt jäi rong peatama.

Ra Shamyl-Bei jäi seisma.

Madala kingu tagast, mis Podgoritsa poole et lastud näha, ilmused kolm istut, kes rahwa poole tulid.

Juba uhkest käigust märgati, et see Marku e Zij oli, tema taga ta naine Drano, kel jahukott seljas, kuna Marku ainult püsti kandis. Isa kõrwal käis Njin.

Niipea kui Marku rahwaparwe märkas, peatus ta ja wõttis püsti seljast lastewalmilt kätte, nagu oleks tal paha aimbus olnud, et ta seda wõiks tarwitada. Ta wõis ainult näha, et rahwahu'ga ees mingisugune ühlane kogu liikus.

Nüüd jõudsid esimesed temale kolmelümne sammu kaugusele, ja Marku nägi, et Noz Col sõburite wahel seotud oli.

Ra Noz märkas Markut ja kisendas:

"Sinu auwäärt pojale wõlgnen ma seda. Waata siial enim oleksin wõinud lumest otsida wiljapäid kui besatruudust sinu kulaft. Sina, äraandja isa, kutsusid mu ise sinna ja andsid mulle juna, ja wiie kulbnaela eest müüis sinu koerapoeg mu ära."

Marku lahwtas.

Shamyl andis peatamisteks märku. Temal oli heameel, et see upfakas mees teotada sai, mees, keda türlkased ta meelekanguse pärast filma otsastki et fallinud.

Musta Marku näost oli wiimne kui were-
till kadunud ja ta nägu muutus halliks nagu
surnunägu. Ta kahmas käega oma kõrri juure,
nagu oleks ta tahtnud sealt midagi wälja pt-
gistada, mis teda tahtis lämmatada. Sellejuu-
res liikus ta suu, aga ainuski sõna ei tulnud
kuuldawale.

„Jah, jah — ta räägib tõtt, aga sa oled
nähtawasti kõnelemiswõime kaotanud. Mina
ise andsin sinu pojale need wiis kulbnaela,
sest mina ei tarwita ial tasuta teenistust,“
pilkas nüüd Shamyl.

Marku wahtis weel ikka kivistanust kord
Nozi, kord Shamyli.

„Oma isahonidel lõikab ta kõrri maha, et
haniau rüwetust ei leiaks, kui nad minu hani-
dega wõitlewad, kuna minust seda räägitakse,
mis tema juure tõstast on,“ kirus äkki Mail
Dzona hääl rahwaparwe keskel.

See riiskus Marku tardumusest.

Käsi rusikas ja silmad täis wälku sammus
ta pilkaja poole.

„Sina julged mind teotada ja kaasjübla-
seks tembelhada, sina kaabakas?! Weel üks
sõna ja kuul jooksib su kopsudest läbi. Uju
mind, seda ütlen ma sulle, selle eest peab sa
karistuse saama. Näüd teretawad meie wahel
üksksteist ainult püssid. Aga efiti üks, siis teine.“

Noz-Coli poole pöördes hüüdis ta wartsewa
häällega:

„Minu surnud ema pea juures, Noz, mina
olen süütu selles äraandmises!“

„Kui sa seda oled, siis sündigu äraandjale
see, mida nõuab seadus ja komme,“ wastas
Noz ägedasti, muidu ütlen oma needuse, et
sinu püssirohi ial tuld ei wõta, sinu sugu
kustub, kuul teil kõrri läbi jooksib, kuna teil
leiwaiwa suus on, et Teid muld koormaks ja
te wampiirina ümber hulguksite haudadel, kuna
suguwõsa teie kondid sealt wälja kaewab ja
ära põletab. Kui sa äraandmisest osa ei taha,
eks me siis näe, mis sa teed. Ma oleksin wõi-
nud selle kaabaka ise oma käega kägistada, aga
ma sülgastin talle ainult näkku. Küsi sõburi-
telt, need olid mu tunnistajad. Kui sul ära-
andmisest mingisugust osa ei ole, siis näita
seda!“

„Jeesuse Kristuse were juures — seda me
näitame!“ hüüdis Marku e Zij kähisewa hääl-
lega ja ruttas kiiresti ebausklikust hulgast läbi,
kes Nozi needmist kuuldes talle kohkudes teed
andis. Temale järele ruttasid kahwatanud
Drano ja wälle heitunud näoga Njin.

Uhke mees ei waadanud näüd kellelegi
näkku. Esimest korra elus ldi ta silmad maha.
Ta pea ja kange turi olid täna nagu raske

koorma all norus — häbi ja teotuse all, mis
temal ja ta perekonnal lasus.

Brudalased waatasid temale järele. Beaaegu
kõigil neil oli temast kahju ja nad kõik wäl-
jendasid oma weene, et ta süütu oli kuriteost,
mis kõige pahem oli kõigest, mis neist leegi
wõis teha.

Kuni kingtoni saatfid nad weel kurba rongi,
et seal seisma jääda ja minejatele Tuzi poole
järele wahtida. Nad jäid jalgataupa seisma
ja ei wõtnud laiali minna, sest jarnast kuritegu,
mis tehtud ringlonna kõige kuulsama glukhuri
kallal ja weel kõige tähtsama mehe wanema
poja poolt, kes kõige suurema austuse osaline
oli, polnud weel leegi enne kuulnud.

Marku hakkas ikka rutemini ja rutemini
tõttama. Täti maad jaksas Drano, kes oma
wanema poja pärast mures oli, tema taga pü-
sida, siis aga jäi ta kotti kandes hingetuks.
Ta peatus ja hingelbas.

„Njin,“ pööras ta tasakesi poja poole,
„kanna kotti pikkamist järele wõi oota siin kotti
juures, kuni ma sulle mõne wenna appi saa-
dan.“

Siis ruttas ta abikaasale järele.

Njin nägi enese äkki üksi olewat, hakkas
nutma ja kartma.

Ta wistas kotti maha ja jooksis, nii ruttu
kui jõudis, wanematele järele.

„Ema, ma kardan hirmjasti sinu pärast!
Sa nägu on nii wihane ja metsik! Ma ei
lase sind üksi minna,“ nuuskus ta tasakesi, kui
emale järele jõudis.

„Laps, palweta walurikka ema poole. Tema
peab meid aitama. Muidu juhtub hirmus õn-
netus,“ sosistas temale Drano, temale, kes tsegi
rõõmus oli, et tal leegi kõrwal seisis.

Ta nägi kõrvalt, kuidas Marku põse- ja
oimumusliid nagu palawikus tõmblesid ja
kramplikult tõusid. Seda oli ta abielus atnult
siis näinud, kui Marku hirmus wihaseks oli
saanud.

Näüd jõudsid nad kuristikku suhu ja rutta-
sid ahtakesi kaljurada mööda alla jõekaldale.

„Mu Jumal, mu Jumal!“ sosistas Drano
äegajalt nagu meeletu.

See kõik ei wõinud ju olla tõsi; kõik see
oli ainult laim, sest tema wanem, armsam
poeg ei teinud seda wististi mitte. Tema
sündimine oli ju rahu maija toonud; ahwar-
dawa lahutuse oli tema tulek kõrwale pöörnud.

See polnud ainult ema-armastus oma est-
mese poja wastu, see oli ka tänulikkus, et ta
selle poja küljes rippus kõige oma südamega.
Et see just Brent pidi olema! Kui oleks seda
teinud kolmas wõi neljas poeg, ta oleks tun-
nud wähem valu.

Weel mõned sammud, siis tuli wiimne nurk, kusti kula juba läte paistis.

Marku näüd otse jooksis, ja Drano süda põksus kõrisõlmuni.

Wäliselt paistis olewat kula rahulik, ainult sealanda tagune müür paistis olewat nõgine ja sealt tõusid üles peened suitsuloorid. Suur mooruspuu wärises aegajalt ladwast. Nähtawasti pildus keegi teda kiwidega wõi kaitaga, et sealt walmis marju kätte saada, nagu see alati õhtuti sündis, kui emis pörsastega õue lasti ja seal puu all marju sõi.

Dranole tuli äkki mustlase-eide ettekuulutus meele :

„Palub sulst keegi wõõras õemaja, närib emis moorusmarju, hoidle päästrohtu, päästi ja tina, sest siis mõõdub lõhedalt surm !“

Hirm kiirustas ta jalgu ja ta pääs just oma mehe, wana musta Marku kannul, kui see lahtisest õuemärawast õue astus.

Minja pilguga nägi ta häwituse pildi ära — lauda suitsuwad wared, aia tallatud peenrad ja nõljased, puu all hulkunud ja ksendawad emise ja pörsad, kellele kats tema poega puuwiija kiwidega maha tagustid.

Nähes isa, tulid nad tema juure, et temale ärewalt teatada, mis Brenk neile luisanud.

„Walt — mina tean kõik !“ tõrjus Marku.

„Siis häädis ta kõuehääkel :

„Brenk !“

„Walt ja rõhutult, paha südametunnistus filmis, tuli kutsutu wiivitades ja lahwatult kula wälja ; temale järgnesid Marku teised pojad.

„Kus on su wiis kuldnaela ?“ kisenas Marku e Zij.

Ja Brenk, kes wälja mõtelnud muinasjutu, mida ta isaleawat jahutustada, kahmas wõõ wähele ja ulatas rahad sõnakuulelikult isale.

Marku nägu muutus teist korda õudseks ja õnnetustkuulutawaks halliks.

„Sina koer !“ ägas ta ja ja wiskas rahad nii kõwasti pojale näkku, et sel weri ninast ja suust wälja hakkas tilluma. Siis kahmas ta rewolwori järele.

Uga jamal hetkel jooksis Drano oma armajama poja ette, wõttis ta ümbert kinni ja warjas teda oma lehaga.

„Ära lase, ära lase — wõi lase ühtlasi ka minu surnuks !“ kiljatas ta ahastades.

Sellejuures surus ta poja pea oma rinnale ja pööras näo mehe poole, et selle tegussemist näha. Emaarmastus oli kõik hirmu mehe eest ta südamest wälja peletanud.

Marku filmis teda põlgusfega. Nii siis selle naise oli ta omale wõtnud, et mitte oma wanemate beßfale häbi teha. Oh, Drano soontes

woolask alam weri, sest ta oli ju Wassojewitshide soost, kes endid alati kauridega (albaanlaste kohta käim nimetus) segawad. Ja see poisß seal, keda Drano oma lehaga warjas, oli Drano werest, mitte tema werest. Kõik uinuw wiha selle naise wastu, keda ta ei sallinud ja selle pärast ta oli ilma jäänud oma armastatud Mailast, tõusis äkki ta südames elusse.

Äkki sai ta kõik oma wälise rahu jälle tagasi. Ta wõttis kae rewolwori küljest ja ütles Dranole külma häälega :

„Sa nägid wererahast, et ta beßfa on murdnud, maja külalise ära müünud ja meie au katnud kustumata häbiga — ja teda tahad sa kaitsta ? Wõta ta ja mine tagasi oma sugulaste juure, aga mina lõikan su wõõ kätti ja rebin tutud su õlalt. Kui teist kumbki ainsa korragi weel tõstab jala meie maa peale, siis lafen ma ta maha. Wis teist poega jääwad minu juure. Nii siis wali tema ja wiie poja ning minu kula wahel !“

Draus lastis Brenki lahti ja wõttis meeletult ja sõnatult oma mehele, siis teistele poegadele.

„Ei, ema ei tohi meist lahkuda !“ hakkas Nija ättiselt nutma ja wõttis Drano kaela ümbert kinni, oma pisarateßmärga pöskle tema põsele surudes.

Ja Martu naine i. tus kibedasti nuttes kula läwele ning lõi käd näo ette, ilma et hirmjale küsimusele oleks wõstunud.

„Mine kulasse ja wõta ta kaasa !“ kõlas nüüd jälle ta abikaasa kare hääl.

Drano tegi, mis Marku käsks, waitne looufseäde südames, et ta Brenki omelt päästa suudob, kuna Martu teda õimeses wihahoos weel mitte ei olnud surmanud.

Brenk läks talle järele nagu pekksaanud koer, kellele wennad waenuelikult järele waataßid.

Marku sammus kitsa kooa suu ette. Ta roomas kooa lõppu ja awas sealseswa tamme puust kasti kaane. See oli pooleldi täidetud hõberahadga, Türgi kmadshidshiddega, Austria kroonidega ja Serbia dinaaridega. Tema kula warandus, mille ta siia peitnud, oli siis päästetud. Ta kutsus Wuki ja Beshi omale appi, rasket kasti kulasse wiima.

Siis käsks ta neljal pojalt pääsib läte wõtta ja wäljas oodata. Ta ise astus kolde seinä ette, kus sõjariistad rippusid, wõttis Brenki päästi — Brenk oli emä naisetutupa kaasa wõtnud, et isa teda ei näeks — seinalt ja lastis Dranol temalt rewolwori küßida. Mõlemad sõjariistad käes, läks ta wärawast wälja ja wiskas nad suure loogas Semi kohisewatessse woogudesse.

(Järgneb).

Autod Ameerikas.

Ameerika kirjanik Dr. A. Halfeld.

Auto ei ole Ameerikas luksus — toredusasi. Ta on enesestmõistetaw asi, millest pikalt ei kõnelda. Ta ei ole mitte nagu Eestis midagi, mida ainult mõni üksik isik võib omada, ei ole ka nagu Saksamaal midagi, mis teenijaid peremehesest lahutab, sest et enamasti mõlemad auto omanikud on või vähemalt mõlemad olla. Auto kuulub perekonda nagu lapsed, raadioaparaat, grammofoon, elektriklawer ja wakuumpuhastaja. Ameerikas on umbes kümme asja, mis inimesel peab olema, kui ta tahab olla „smart“ kodanik. Jah — paraku, tahaks ütelda — isegi wana perekonna püha traditsioon on Ameerikas standardiseeritud. Ja auto kuulub nende standardtarwete hulka. Nagu see „*f a i t c o n v e n u*“ on, et kõik New Yorgi ligi kümme miljoni elanikku ühel kindlaksmääratud päewal wiltkübarad wahtawad õlgkübarate wastu samuti ei oleks see kellegi „gentleman,“ kes oma „girli“ või naist ei võiks ise omas autos jalutama sõidutada. Ja kui see ka ainult odaw Fordi-tüüp on — wiiskümmend dollarit sissemaksu ja iga kuu kümme dollarit järelmaksu, kuni auto tasa on.

Ameeriklane kui rahwus on alles liig noor ja liig koormamata endiste aastasadade stiilistikudest wõluwustest, nii et tal eurooplaste peenendatud maitsenärwid alles puuduwad. Ja nii oli Henry Fordi kaugenägelikkusel kerge miljonites odawate autode järele tarwidust äratada.

Ameeriklane tunneb naiwi nõrkust elu mehaanilise külje wastu ja sellepärast annab ta autole, raadioaparaadile, grammofoonile, elektriklawerile ja wakuumpuhastajale waimlikumate nõuete kõrwal esimese õiguse. Põhjendab ta oma majapidamise, siis on enesestmõistetaw, et ta enesele kõige pealt need asjad muretseb — muidugi järelmaksu peale. Sellest üle on ta soowid eurooplaste omadest palju tagasihoidlikumad ja wähenõudlikumad: Ta sõidab „*w e e k e n d*-päewil“ oma autoga kinosse, pallile ja golfiplatsile ja lõpetab oma elu wiimse osa Ameerika tsi-

wilisatsiooni usklikuna pooldajana. Aga igal juhusel kuulub auto selle hulka.

Ja sellegipärast: auto on enam kui lõbuwahend, ta on Ameerikas eluwarjadus, mis on awanud kogu mandri. Ta on tekitanud külad ja linnad, targata lasknud tööstused ja määratud nisuwäljad seal, kus enne iial masinamüra ei kuulnud. Ta on asunud raudteede asemele, mis iial kahekümne aasta woolul ei oleks suutnud neid määratumaid kaugusi sillutada. Nii on ta targata lasknud jõukuse seal, kuhu ta jõudis, ja inimesed lähedasse ühendusse asetanud tsiwilisatsiooniga, inimesed, kes kaugel läänes oma jõu söödisolewa maa ülesharimiseks ohwerdasid.

Wiisteistkümmend aastat tagasi tuli iga tuhande elaniku peale kümme autot, wiis aastat tagasi sadawiiskümmend. Tõepoolest, milline määratu edu! Selle wastu on Ameerika Ühisriikide raudteedewõrk elanikkude arwukaswamisega wõrreldes wähenenud. Auto rahwamajanduslisest tähtsusest Ameerika Ühisriikide pindalalise suurusega majanduskehas ei tarwitse me pikemalt rääkida. Henry Ford on oma nime kui Ameerika tsiwilisatsiooni teemurdja jäädawalt ajalukku kirjutanud.

Aga tarwis on seda tõsiasi ometi seedita: iga nelja, õigemini juba: iga kolme elaniku kohta üks auto! Eriti Kalifornias ja New Yorgis. Siin tõusewad probleemid, millest wanad ilmalinnad, Room, Babylon ja Aleksandria, iial pole undki näinud. Juba praegu ehitatakse New Yorgi tähtsamatel ristteedel tänowate kohale autosillad, et autoid lahutada jalakäijatest. Sild Grand Central-jaamas on ülewamaks näiteks. Kui autode arw samal mõödul kaswab, tulewad wiie või kümne aasta pärast kõik New Yorgi elanikud närwihaiguse pärast haigemaija wiia või aga tuleb autosõit teatud päewa-egadel täitsa ära keelda.

Kui ma hiljuti Saksamaal käisin, panin ma eriti tähele ja torkas mulle kõrwu see kõrwulukustaw müra, mida need wähesed autod, mis seal tänawa-

tel nägin, oma pasunatega tegid. Ameerikas ei ole sellest peaaegu midagi kuulda, kõige elavamast ja lõpmatust autode-liikumisest hoolimata, ja ainult kõige äärmisemal hädakorral tarvitab autojuht oma signaali. Kui mõnes Ameerika väikeses prowintsilinnas autod sama wahetult ja ennastkiitvalt nagu Saksamaal signaalipasunaid tarwitaksid, siis tekiks sest arwatawasti päris piibililärm, mis kõik Jeeriko müürid kokku waristaks. Ameerikas on iga üksik sedawõrd kaswatatud ja läbikäimisest arusaaja, et tarwis on ainult linnawahi käenäidet wõi läbikäimistorni walgus-signaali, et õnnetusi ja korrarikumisi ära hoida.

See on kahtlemata imestuswäärne rekord, et aastal 1925 kogu New Yorgi riigis kuni detsembrikuuni ainult 1233 isikut sõitjatena ja jalakäijatena autoõnnetustel surma ja wiga said. Ja kõige selle korralduse hingeks on läbikäimist korraldaw kordnik, kes wõrdlemata auwäärilikkusega ja täpsusega oma ametit peab — ainus puhkaw naba ilmutuste möllus. Kui nüüd „gay walkers“ katsuwad sellest reeglist üle astuda ja oma jalutuskäike sõiduteel jätkawad, siis ei takista neid selles keegi. Nad teewad seda ju ainult omal riisikol.

Autode rõhuwarw nõuab tuhandeid probleeme, kuidas autoid hoida, õliga warustada, puhastada jne. Tänewad peawad ruumi pakkuma näiteks sõiduks ja peale selle weel neid autoid mahu-

tama, mida silmapilgul ei tarwitata. Iga vähemgi ruum mõnel nurgal wõi vähemelawas kõrwaltänawas on sisse seatud kui „parking place.“ Suurte spordiplatside ees seisawad weekendpäewal tuhanded autod. Maal ja vähemates linnades tarwitab farmer weel algupärasemat moodi Tema gaarashi ei tunne. Jätab oma auto lihtsalt majaukse ette, sadagu wihma wõi lund.

Näib, nagu oleks kogu Ameerika esimeses joones ainult autodest huwitatud. Iga sõidutee ääres kogu suurel maal seisawad suured bensiinijaamad heledates wärwides ja kisendawate reklaamidega. Kes bensiini wajab, sõidab ette, maksab 10—20 t senti ja laseb autole selle eest mõned gallooniid sisse pumbata.

Ka parandused ei tee takistust. Bensiinijaamad on ühtlasi ka töökojad, kust wõib kõiki tagawaraosasisid juure saada. Henry Fordi massiprintsiip waldab seda terwet majandusharu. Keegi eriti ülesleidlik pea on hiljuti Chikagos awanud „autode pesukoja“ ja 200.000 dollari eest sisse seadnud. Seal pestakse autod mehaanilisel teel wähesese raha eest „dushi“ all puhtaks.

Kui tänapäewa Ameerika tsiwilisatsioonist räägitakse, siis ei wõi autot arwesse wõtmata jätta. On ainult ajaküsimus, et sama edu ka Euroopas, mitte wäljaarwatud Eesti, warsti enesele teed murrab.

Lapse haud.

H. Wühner.

Kes siin uinub üksilduses
Külma künkakese all?
Miks nii wara wäsimuses
Maised päewad lõppend tal?

Haual ristikene wäike,
Nimest ta ei kõnele.
Õhtukulda puistab päike
Üle leinaleppade.

Tasa laulawad siin tuuled,
Rahutumad rändajad — —
Armsamini laulsid huuled,
Mis nüüd surmas waikiwad.

Käratsejate õnn.

Ameerika kirjanik Bret Harte.

Käratsejate laagris walitses suur liikuwus. Kakelus ei wõinud see olla, sest aastal 1850 ei olnud see kogu asunduse kokkujooksmiseks enam küllalt uudis. Tühjad ja mahajäetud olid mitte ükski kullakaewandused, ka Tuttle kõrts oli lage mängijatest, kes, nagu mäletatakse, sel päewal, mil French Pete ja Kanaka Joe üksteise eestõas üle kõrtsileti maha lasksid, rahulikult edasi mängisid. Rõgu laager oli lagendiku äärmusse ühe toore onni ette kogunud. Juttu aeti sumbutatult, aga tihti kordus ühe naise nimi. See oli nimi, mida kogu laagris küllalt tunti: „Cherokesen-Sally.“

Mida vähem me temast räägime, seda parem. Sally oli toores ja, kardame, wäga patune naisterahwas. Aga tol ajal oli ta käratsejate laagris ainus naisolewus ja lamas nüüd parajasti suurtes waludes, milles talle küll kõige pealt waja oleks olnud oma soo abi. Nii ülekatte läinud ja parandamatu kui ta oli, kannatas ta ometi walu, mis juba isegi siis raske kanda on, kui seda naisekäsi pehmendab, nüüd aga mahajäetuses otse hirmus oli. Pärandusnõudus oli teda esialgses üksinduses tabanud, mis wististi just esimese üleastumise pidi nii hirmsaks tegema. See oli wähest üks osa ta patu lepitusest, et ta sel hetkel, mil ta kõige enam oma soo loomusunnilist õrnust ja hoolt wajas, oma ümber ainult meeste poolpõlglikke nägusid nägi. Ometi olid üksikud nägijad, usun, ta walust liigutatud. Sandy Tipton arwas, see olla Sallyle ometi liig, ja Sally seisukorda wäddeldes unustas ta hetkeks täiesti, et tal äss ja mõlemad paremad trumbid warukas olid.

Tõepoolest saadakse aru, et seisukord uus oli. Surmakorrad ei olnud käratsejate laagris sugugi ebaharilikud, aga sündimine — see oli uudis. Juba mõnigi oli lõpulikult ja tagasituleku lootuseta laagrist eemaldatud, aga see oli esimene kord, et keegi a b initio sisse toodi. Sellest tuligi see ärewus.

„Mine sina sisse, Stumpy,“ ütles keegi tähtsam kodanik, keda nime all

„Kentuck“ tunti, ühele lonkijale. „Mine sisse ja waata, mis teha wõid. Sul on ju niisugustes asjades kogemusi!“

Wõib olla, ei olnud see ebasunnis walik. Stumpy oli öeldawasti kusagil mujal kahe perekonna pea olnud; igitahes olid need mõned sarnastes lugudes tehtud seaduse wastu eksimised, mille tagajärjel ta käratsejate laagrisse — põgenejate warjupaika — tulnud. Rahwahulk oli Stumpy walikuga nõus ja Stumpy oli küllalt nii tark, et enamusele alistus. Uks läks selle improwiseeritud arsti ja ämmaemanda järele kinni, ja käratsejate laager istus wäljas maha, pani piibud põlema ja ootas — tulemusi.

Mehi oli arwata sada. Üks ja teine neist olid tõesti õiguse käewarre eest põgenenud, mõned olid roimarid, aga nad kõik olid hulljulged juhusteotsijad. Wäliselt ei lasknud ükski märk nende möödunud elu ja iseloomu ära tunda. Kõige suuremal kelmil oli eht Raphaeli nägu käharate blondjuustega; Oakhurstil, mängijal, oli Hamleti melankoolne näoilme ja juhmus; kõige külma warelisem ja julgem mees oli waewalt üle wiie jala pikk; tal oli pehme hääl ja kartlik, pelglik olek. Nimi „kaklejad“ oli enam ülistus kui definitsioon. Üksikasjadest, nagu sõrmedest, warwastest, kõrwadest jne. wõis laagris mõnigi puududa, aga wäiksed puudused ei wähdendanud sugugi tema tugewust. Kõige tugewama mehe paremal käel oli ainult kolm sõrme ja kõige paremal ja osawamal kütil ainult üks silm.

Nii nägid kehalikult wälja mehed, kes onni ümber lonkisid. Laager seisis kolmenurgelises orus kahe mäe ja jõe wahel. Ainsaks wäljapääsuteeks oli järsk teerada üle mäeselja, mille wastas onn seisis, parajasti paistetud kuust. Haige naine wõis teda oma kõwalt asemelt näha, wõis näha, kuidas ta kui hõbeniit üles lookles, kuni ta kadus tähtede taha.

Kuiwadest männiraagudest tehtud tuli tegi koosolijate olukorra mugawaks. Pikkamisi tuli käratsejatelaaagri loomulik kergemeel tagasi. Weeti rohkesti

kihla asja lõpu peale: kolm wiie wastu, et Sally eluga pääseb; isegi et laps ellu jääb; kõrwalkihlweod tulija soo ja wälimuse kohta. Kesks ärritatud waidlust kõlas hüüe nende suust, kes uksele kõige lähemal, ja kogu laager jäi kuulama. Läbi mändade mühina, jõe kiire kohina ja tule pragina kajas teraw, kaebaw karjumine — kisa, nagu seda laagris weel iial ei olnud kuulnud. Männad lõpetasid mühisemise, jõgi kohisemise, tuli pragisemise. Paistis, nagu oleks kogu loodus wait jäänud — kuulamiseks!

Kogu laager kargas kui üks mees jalule! Änti nõu püssirohuwaati õhku lasta, aga ema seisukorda silmaspidades said paremad nõuanded ülewõimu, ja lasti ainult mõned rewolwripaugud; sest — kas tuli see nüüd laagri arstiteaduse mitte-tundmisest wõi mõnest teisest põhjusest: Cherokeeen-Sallyga läks asi ruttu pahemaks. Tunni aja pärast oli ta, kui nii wõib ütelda, kare-dat teerada mööda sinna üles jõudnud, kust tee tähtede poole wiis, ja niiwiisi käratsejate laagrist ühes oma patuga igawesti lahkunud. Ei usu, et see teade mehi eriti kurwastas, kui wast ei mõeldud, mis nüüd küll lapsest peaks saama.

„Kas wõib ta nüüd ellu jääda?“ küsiti Stumpyt.

Wastus oli ebamäärane. Cherokeeen-Sally soost oli ainult weel üks emaeesel asunduses. Kaheldi küll, kas see ka läheks, aga tehti katse. See oli wähem problemaatiline kui ümberkäimine Romuluse ja Remusega wanal ajal, aga silmanähtawalt sama tulemusrikas.

Kui need üksikasjad korraldatud, millega tund möödus, awati uks ja uudishimuline meestehulk, kes enda juba ritta seadnud, ronis üksteise kannul tупpa Sellele oli asetatud küünlakastikene ja selles, punasesse flanelli mässituna, lebas käratsejatelaaagri noorem wõsu. Küünlakastikese kõrwal seis kübar, mille otstarwe warsti selgus.

„Herrad,“ ütles Stumpy iseteadwalt, „herrad, astuge, palun, tупpa eestuksest, minge lauast mööda ja tagauksest jälle wälja. Need, kes waeselapse heaks midagi soowiwad ohwerdada, leiawad laualt kübara.“

Esimene mees ilmus, kübar peas; aga ta wõttis selle peast, niipea kui ringi waatas, ja andis teistele niimoodi teadwusetult eeskuj. Niisugustes kogudes mõjuwad nii head kui pahad teod külgehakkawalt.

Kuna rong mööda liikus, kajasid otsused, mis wõib olla enam Stumpye kui wäljapandule olid määratud.

„See on tema?“

„Pagana tilluke!“

„Näeb waewalt inimlapse moodi wälja!“

„Pole suurem kui tubli Derringeripüstoll!“

Kingid olid sama iseloomustawad: hõbedast tubakatoos, laewa rewolwer hõbekäepidemega, wäike kogu kullatolmu, wäga ilus naistaskurätik (Oakhurstilt), diamantrinnanõel, diamantsõrmus, piibel, kuldkannus, hõbeteelusikas, kirurgikäärid, nuga, wiis Inglise nœla ja ligi 200 dollarit kullas ja hõbedas.

Sel ajal oli Stumpy wait, nii liikumatu nagu surnu ta pahemal pool, ja tõsine, nagu sündinud laps ta paremal pool. Ainult üks juhtumine segas selle protsessiooni ühetaolikkust. Kui Kentuck pooluudishimulikult küünlakastikese kohale kummardas, pööras laps ümber, kahmas kramplikus waluhooes tema kobawa sõrme järele ja hoidis sellest hetke kinni. Kentuck oli segane. Midagi nagu punastus ilmus ta päewitanud palgele.

„Neetud wäike kärnkonn,“ ütles ta sõrme wabastades, suurema õrmuse ja hoolega, kui seda tema poolt oleks wõidud oodata. Ta hoidis sõrme teisest pisut eemale ja katsus teda wälja minnes hoolega. Katse kutsus sama algupärase tähenduse lapse suhtes esile. Temale paistis kordamine lõbu tegawat.

„Ta kratsis minu sõrme,“ ütles ta Tiptonile, ise sõrme üles tõstes, see neetud wäike kärnkonn!“

Kell oli neli, kui laager wiimaks magama läks. Küünal põles onnis, kus walwurid istusid, sest Stumpy sel õöl woodisse ei läinud. Kentuck samuti. Ta jõi palju ja jutustas suure lõbuga sündmusest, kus juures ta alati jutu oma hariliku sõimusõnaga lõpetas. See näis teda tundlikkuse kahtlusest wabastawat ja Kentuckil olid parema soo tunded. Kui kõik teised olid woodisse läinud,

läks ta alla jõe ääre ja wilistas mõttes oma ette. Siis läks ta kuristikku mööda üles, onnist mööda, meeleldi oma ette üksluiselt wilistades. Suure punapuu juures jäi ta seisma, ja pööras siis sama teed onnist mööda tagasi. Pooletee peal kuristikku ja jõe wahel peatas ta jälle, pööras siis ja koputas uksele.

Stumpy awas.

„Kuidas läheb?“ küsis Kentuck, Stumpist mööda küünlakasti poole waadates.

„Kõik rahulik,“ wastas Stumpy.

„Siis mitte midagi?“

„Ei midagi.“

Tekkis paus—kohmetuspaus. Stumpy pidas ikka weel uksest kinni.

Siis hoidis Kentuck oma sõrme Stumpy poole.

„Kratsis seda — see wäike neetud kärnkonn!“ ütles ta ja lahkus.

Järgmisel päewal maeti Cherokeeen-Sally maha, nii hästi wõi pahasti kui käratsejate laager seda suutis. Niipea kui ta keha mäele maetud, peeti laagris koosolek ära nõupidamiseks, mis nüüd lapsega tuleks teha. Ettepanek, teda kasulapseks wõtta, wõeti ühel häälel wastu. Aga küsimuse üle, kuidas ta tarbeid rahuldada, tekkis kohe äge waidlus. Tähelepanuwäärt oli, et waidlusest kõik isiklikud ägedad sõimud wälja jäeti, millega muidu kõik waidlused käratsejate laagris olid läbi põimitud. Tipton tegi ettepaneku, saadetagu laps Red-Dogisse — 40 penikoormat kaugel —, kust ta naise rawitsuse leiaks. Aga see õnnetu ettepanek leidis ühemeelset hukkamõistmist. Oli selge, et lapse lahutamise peale laagrist polnud mõteldagi.

„Pealegi,“ ütles Tom Ryder, „Red-Dogi mehed wahetaksid ta ümber ja määriks meile ei tea kelle kaela.“

Umbusaldus teiste laagrite aususse walitses käratsejate laagris samuti kui mujal.

Ka naissoost amme laagrisse toomise wastu oli palju ütelda. Oeldi, ükski wiisakas naine ju siia ei tulla, ja kõneleja rõhutas, et tema sellest sordist enam kedagi ei tahtwat.

See ebaõrn tähendus kadunud ema peale, nii toores kui ta ka näib olewat, oli esimene korralikkusetunde sähwatus — laagri uuestisündimise esimene tunnusmärk.

Stumpy hoidus kõigist ettepanekutest. Wõib olla hoidis teda ehk mingisugune õrn tunne tagasi, tema ameti järeletulija walimisesse mitte segada.

Aga kui temalt küsiti, kinnitas ta otsustawalt, et tema ja „Jimmy,“ eespool mainitud imetaja elajas, lapse toitmise juba hakkama saawat. Selles kawas peitus midagi algupärast ja kangelaslikku, mis laagriale meeldis.

Oldi nõus Stumpyga, lasti Sacramento teatud asjad tuua.

„Kuuled sa,“ ütles kassameister, kui käskjalale kotikese täie kullatolmu kätte ulatas, „kõige parema, mis leidub — pitsid, tead sa, filigraantööga ja krausidega — maksku mis maksab!“

Ja imelik — laps kosus. Wõib olla, ehk andis mäelaagri kõwem kliima temale aineliste puuduste eest tasu. Loodus wõttis waeselapse oma laiale rinnale. Selles Sierra eesmägestiku haruldases atmosfääris, õhus, mis würtsitud on balsamilikust lõhnast, sellest eetrilisest maiustusest, mis ühtlasi kosutab ja karastab — seal wõib ta leidnud olla toitu, wõi seal sündis keemiline protsess, mis eesliipiima muutis lubjaks ja wosworiks.

Stumpy kaldus arwamisele, et seda hea rawitsus ja wiimane teinud.

„Mina ja see eesel siin,“ armastas ta ütelda, „oleme temale olnud isaks ja emaks. Ja sina,“ jatkas ta, abitule pambule, teda oma ees hoides, „et sa seda iial ei hakka salgama!“

Kui laps juba kuu aega wanaks sai, tuli wajadus talle nime anda. Teda oli enamasti kutsutud „kitsekeseks,“ „Stumpy poisiks,“ „rohtlaane hundiks“ (sest et tal wali hääl oli) ja isegi Kentucki poolt pandud meelitusnime järele „Neetud wäikseks kärnkonnaks.“ Aga tunti, et need nimed kõik liig ebamäärased ja ebatabawad olid, ja lõpuks anti nad mingisugusel teisel mõjul. Mängijad ja juhusteotsijad on harilikult ebausklikud, ja Oakhurst seletas kord. see laps olla käratsejate laagrisse „õnne“ toonud.

Ja tõesti olid nad wiimsel ajal õnnelikud olnud. Nii oli siis „õnn“ see nimi, millega ühineti, eesnimega Tommy. suurema laheduse pärast. Ema ei osatunud ja isa oli tundmata.

„On parem,“ arwas filoseeriw Oakhurst, „täitsa uut ringi alata. Pange talle nimi „Õnn“ ja laske ta läheb sa-

mal tingimusel kui teisedki inimesed eluteele."

Nüüd määrati ristimispäew kindlaks. Mis selle tseremoonia all mõeldi võib lugeja, kel käratsejatelaagri üksteise aukartuse ideest aimu on, ise arvata. Tseremoonia meistriks oli keegi „Boston" tuntud naljahammas, ja asi näis töotawat kõige suuremat nalja. See geniaalne satiirimees oli juba kaks päewa ennast kirikliku peo paradeerimiseks ette walmistanud. Koor oli õpetatud ja Sandy Tipton pidi olema wader.

Aga kui rong muusika ja lippude saatel metsasalka läks ja laps naljakale altarile asetati, astus Stumpy ootawa hulga ette.

„Mina ei taha kellegi mängu luhta ajada, poisid," ütles wäike mees südisti, ise selle juures ümberringi seiswaid nägusid silmitsedes, „aga mulle näib, et see asi ometi mitte täiesti korras ei ole. See on ju ebaaus mäng, kui lapsega nalja teeme, mida ta ei mõista. Ja kui keegi juuresolijatest peab wader olema, siis tahaksin ometi näha, kel selleks enam õigust on kui minul!"

Kõik jäid wait.

Kõigi humoristide auks olgu öelda, et esimene, kes need sõnad leidis õiged olewat, oli satiirikus, kes oma naljast nii ilma jäi.

„Aga," ütles Stampy ruttu, oma seisukorda kasutades, „meie oleme siin koos ristimise pärast ja seda tahame saada. Ma annan sulle seega nimeks Thomas Önn Ameerika Ühisriikide ja ka Kalifornia riigi seadust mööda, nii tõesti kui Jumal mind aidaku!"

See oli esimene kord, et Jumala nime siin laagris kord ka teisiti kui profaneeriwalt nimetati. Ristimise wiis oli võib olla weel naeruwäärilikum kui seda satüürikus kawatsenud, aga imeelik, keegi ei märganud seda ja keegi ei — naernud. „Tommy" ristiti sama tõsiselt, nagu teda oleks ristitud kristliku katuse all, ja samal kombel karjus ta ja samal kombel rahustati teda,

Ja nii algas käratsejatelaagris uuestisündimise töö. Peaaegu märkamatu muutus asunduses kõik. „Tommy Önne" ehk „Önne", nagu teda lühedamalt nimetati — jaoks määratud onn ilmutas kõige enne paranemismärke. Ta pühiti puhtaks ja hoiti puhas. Siis pandi talle põrand alla, puhastati teda ja tapetsee-

riti. Punasest puust häll, mis 80 penikoorma kaugusest kohale toodud — oli, nagu Stumpy ütles, „teistelt mööblitelt elu rööwinud" Nii muutus onni uuenodus wajaduseks.

Mehed, kes harjunud olid Stumpy juure sisse astuma ja waatama, kuidas „Önn elab", näisid muudatustest lugu pidawat, ja et wõistelda, ajas ennast Tuttle jalule ning tõi uue waiba ja mõned peeglid. Laitwad pilgud, mis wiimsed käratsejatelaagrist heitsid, tegid, et kehaliku puhtuse suhtes waljemad harjumused maksma pandi.

Stumpy pani nüüd neile, kes au ja eesõigust soowisid „Önne" kätega puutada, walju karantiini peale. See oli wali karistus Kentukile, kes oma suurepärase loomu muretuses ja rändajaelu harjumuses oli hakanud kõigi riideid oma teiseks nahaks pidama, mis, nagu ussil, ainult kõdunedes seljast maha kukkus, ei tahtnud sellest eesõigusest ilma jääda. Aga nii kangõ oli uuenoduse salamõju, et ta nüüdsest peale igal pärastlõunal puhtas särgis ja puhta näoga „Önne" waatama ilmus, näoga, mis pesemisest alles läikis.

Ka kõlblise ja sotsiaalse terwishoiuõpetuse seadust ei unustatud. Tommyt, kellest eeldati, et ta kogu oma elu alatises rahuwajaduses mööda saadab, ei tohtud käraga eksitada. Kisa ja kära, mis laagrite õnnetu nimegi annud, oli Stumpy majast kuuldekaugusel keelatud. Mehed ajasid sosistades juttu wõi suitsetasid indiaanlaste tõsidusega. Ropud kõned suruti pühitsetud ringis waikselt maha ja armastatud sõnadest „Neetud önn!" ja „Pagana önn!" loobuti kogu laagris, sest et selles nüüd isiklikud suhted peitusid.

Wokaalmuusika polnud keelatud, oletades, et tal on rahustaw waigistaw mõju, ja laul, mida laulis „Mere-jack", üks madrus Englise kuninga Austraalia asumaalt, oli unelauluna eriti armastatud. See oli kurwameelne jutustus „Arethusa" wägitegudest, millisel laewal 74 kahurit, ja sündis mollitoonis, mis iga salmi lõpul pika surewa wiisiga lõppes.

„Arethu-u-u-sa lael."

Oli ilus Jacki näha, kuidas ta „Önne" kätel hoidis ja kiigutas ning selle juures laulis. Kas oli see nüüd Jacki laulu wõi kiigutuse mõju, kes seda teab —

aga tagajärg oli mõjuv. Niisugustel aegadel pikutasid mehed harilikult suveõhtu ehaajal puude all, suitsetasid piipu ja kuulasisid laulu. Imeselge tunne rahulikust õnnelikkusest lehwis läbi laagri.

„Niisugune pisuke kui see,“ ütles Simons mõttes küünarnukile toetudes, „on taewalik!“

See tuletas talle meele Greenwichi. Pikkadel suveõhtutel kanti Önn harilikult kuristikku, kust käratsejate-laagri mehed omale kulda said. Waibal, mis männaokstele laotatud, puhkas ta seal harilikult, kui mehed all kaewan-duses töötasid. Hiljem tehti katset tema lehtlat lilledega ja lõhnawate põõsaste-ga ehtida, ja harilikult toodi siis kokku kirjuid lille. Mehed olid äkki selgusele jõudnud, et ilu ja tähtsus neis väikes-tes asjades peitus, mida nad niikaua olid jalgade alla tallanud.

Otsiti kiwikilde, särawat kassikulda ja asetati „Önne“ kõrwale. Imelik, kui palju ilusaid asju peitus metsas ja mä-gestikus, mis „Tommye“ sobisid.

Umbritsetud mänguasjadest, nagu neid väljaspool Muinasmaad waewalt ühelgi lapsel oli, wõis Tommy küll rahul olla. Ta näis tõesti olewat muretumalt õnnelik, kuigi lapselik tõsidus ta näol seisis ja rahutu sära ta silmades, mis Stumpyt mõnikord weidi rahutuks tegi. Ta oli alati ühtlaselt sõnakuulelik ja rahulik ja teatatakse, et ta kord üle männaokste roninud ja üle pingi esiti pea peale maha kukkus, jalgu õhku ajades, vähemalt wiis minutit nii püsi-des. Siis tõmmati ta jälle üles, ilma et ta oleks nurisenud.

Ei tea, kas pean kõigist tema teis-
test tarkuseawaldustest ka teatama, sest need põhjenedwad ainult sõprade awaldustel ja mõned neist ei olnud ebausustki wabad.

„Ronin parajasti kallast mööda üles,“ ütleb Kentuck ühel päewal hingetumas ärewuses, „ja wõtku mind tont, kui ta juttu ei ajanud linnuga, kes ta süles istus. Seal nad olid, nii wabad ja lah-
ked, nagu seda iial keegi wõib olla, ja westsid üks teisega just kui kaks keeru-
bimi.“

Mis Önn ka iial tegi, kas roomas üle kuuseokste wõi lamas seliti wõi wahtis oma kohal seiswatele lehtedele — tema lõbuks laulsid linnud, westsid

orawad, õitsesid lilled. Loodus oli tema amm ja mänguseltsiline. Temale saatis loodus läbi lehestiku kuldnoolle otsekohe kätte, saatis karastawat tuult; temale sumistasid mesilased ja waresed waa-
kusid temale unelaulu.

See oli käratsejate-laagri kuldsuwi. Need olid õnnistatud ajad ja õnn oli nende poolt. Kullawäljad olid palju saaki annud. Laager oli oma eesõiguste peale kade ja silmitses kahtlewalt wõõ-
raid. Sisserändajaid ei julgustatud ja ümberkaudnema wõeti ostueesõigusele. See asjalugu ja wäga osawad rewolwri kütid hoidsid laagri puutumatu. Käsk-
jalg — ainus ühenduslül muu maail-
maga — jutustas mõnikord laagrist imelisi lugusid.

Kord ütles ta:

„Käratsejad seal ülewal on saanud karistuse, mille eest kõik Red-Dogi tä-
nawad endid peawad peitma. Neil on wiinamäed ja lilled majade ümber ja nad pesewad endid päewas kaks korda. Aga wõõraste wastu on nad wäga jä-
medad ja palwetawad ühe Indiaani lapse poole.“

Laagrielu paranemisega tekkis soow uute paranduste järele. Tehti ettepanek lähemal kewadel wõõrastemaja ehitada ja mõnda wiisakat perekonda sinna elama paluda „Önne“ pärast, kel nais-
terahwaste seltskonnast wahest kasu oleks. Ohwer, mis see lubadus meestele maksis, kes naissoo wooruslikkuse ja kasulikkuse suhtes üldiselt wäga usk-
matud olid, laseb ennast seletada ainult armastusega Tommy wastu. Mõned üksikud jäid küll oma seisukohale, aga otsus wõidi alles kolme kuu pärast täide saata, ja nii lootis vähemus, et seni midagi wõiks sündida, mis kawat-
suse luhta ajas.

Ja see sündiski.

1851 aasta talwe peale mõeldakse eelmägestikus weel kaua tagasi. Lumi seisis paksult mägedel ja igast mäges-
tikuojast sai jõgi ning igast jõest järw. Kõik kuristikud ja õnesteed muutusid wahutawateks jõgedeks, mis mäest alla murdsid, määratumaid puid ja kiwe legendikule kaasa wiies. Red-Dog oli juba kaks korda wee all olnud ja Kä-
ratsejate laager oli juba hoiatatud.

„Wesi toob kulla meie kuristikku-
desse,“ ütles Stumpy. „Ta oli juba kord siin ja tuleb uuesti.“

Ja samal ööl tõusis põhjapoolne jõeharu üle kallaste ning pühkis üles käratsejatelaagri kolmenurgelisse orgu.

Kohisewate wete, purustatud palkide ja pragisewate puude wirrarris, pimeduses, mis nais weega ühes woolawat ja orgu neelawat, ei saadud suurt midagi teha, et laialielutsewaid laagrimehi koguda. Kui hommik jõudis, oli Stumpy onn, mis jõeale kõige lähemal, minema uhutud. Kaugemal kuristikus leiti selle onni õnnetu omaniku surnukeha, aga käratsejatelaagri uhkus, lootus, rõõm ja õnn oli kadunud. Kurwa südamega pöörsid nad tagasi, kui neid jõe poolt kajaw hüite tagasi hüüdis.

See oli päästepaat, mis jõe mööda üles tuli. Nad olla, ütlesid sõudjad, jõest kinni püüdnud ühe mehe lapsega, kes peaaegu täiesti wäsinud, umbes kaks penikoormat allpool. Kas keegi neid tundwat ja kas nad siit pärit olla?

Tarwitseti sinna ainus pilk heita, et näha, et nende ees seisis Kentuck, hirmsasti purustatud, aga laagri Õnne ikka weel kaenlas hoides. Kui nad kummalise paari kohale kummardasid, nägid nad, et laps juba külm oli ja tema weresoon enam ei töötanud

„Ta on surnud,“ ütles üks nendest. Kentuck awas silmad.

„Surnud?“ kordas ta nõrga häälega.

„Jah, mu poiss, ja sina oled ka suremas.“

Naeratus walgustas surewa Kentucki silmi.

„Suremas,“ kordas ta. „Ta wõtab mu enesega — ütelge teistele, Õnn on nüüd minu juures.“

Ja tugow mees, kes kinni haaras nõrgast lapsest, nagu uppuja õlekõrrest, sõudis wälja sellele tumedale jõeale, mis igawesti woolab tundmatu mere poole.

August Kitzberg'ile.

70. sünnipäewa puhul.

Harwa, harwa on Eestis meil inimest leida, keda pooldawad ühtlaselt noored ja wanad, kellele keegi midagi ette ei heida, kelle sulest on woolanud sulawad sõnad, kel on üldiselt tunnustet teod ja teened ja kelle suhtes meil ühte lähewad weened . . .

Ometi olemas üks, kellega keegi ei waenus, sest et ta kõigile pakkunud rohkesti mõnu.

Oma isikult on ta meile kolmainus:

August Kitzberg, Jaak Tiibus ja Pipramäe Tõnu.

Andeid talt saanud on lapsed ja noored ja wanad — kuidas sa teda siis selle eest Eestis weel manad!

Wõtta me oleme wõinud talt waimustus-kulla, anduwusrikkuse oma waimule waraks, sellepärast on meie kohus nüüd tulla temale midagi tooma, et hing ei jääks araks. Palju meil temalt weel wõtta ja laiali kanda, aga ta töö eest — mis on meil küll temale anda? . . .

Anda waid palawat tänu ja armastust kuuma

on meil temale kõigi ta teenete tasuks,

et ta annetand meile nii terakat tuuma

oma töödes, mis tulnud me waimule kasuks . . .

Sinu järele, meister, oli meil alati jänu —

wõtta siis wastu me sügawam austus ja tänu! . . .

10. I. 26.

Peeter Grünfeldt.

Lugu pühast jumalaemast.

Leedu legend.

See on üks jutuke, mille olen nop-
pinud legendikkudelt, mida paitab Nee-
man Leedumaa kahwatu taewa all.
Tahan ta teile tõlkida, püüdes alal
hoida ta erilist maitset, lihtsat ja luule-
list, mis neis legendides wäriseb, mida
seal jõuluõhtul jutustatakse, seal kaugel,
üksildastes talumajades, keset pere-
konda ja naiwseid puunikerdusi.

* * *

Elas kunagi kusagil üks metsatöö-
töölise-abelupaar, ja kuna Jumal nägi, et
nad täitsa üksi ja mahajäetud olid, siis
saatis ta neile wäikese tütrekese. Wane-
mad leidsid talle peagi ristiisa, kuid
kuidagi ei läinud neil korda ka risti-
ema leida. Seepärast läks puulõhkuja
välja legendikule, ja ta nuttis, sest ta
ei osanud oma tütrele ristiema leida.

Äkki nägi mees oma ees pühaimat
jumalaema, teda ümbritsesid walgus-
helgid, ja ta otsaesine kiirgas kalliski-
widest, nagu ta on kujutatud Wilno
kabelis. Ta lubas isale, et tahaks tulla
ta tütre ristiemaks ning lisas juure:

— Kui su tütar on saanud kahe-
teistkümne aastaseks, siis too ta siia
paika, ja ma tahan sulle uuesti ilmuda.
Nimeks pead sa talle andma Maruta
(Maria), nagu on ta ristiemagi nimi.

Nii tehtigi. Päewal, mil laps sai ka-
heteistkümne-aastaseks, wiis ta isa ta
legendikule, et kohata pühaimat juma-
laema. See ilmuski. Ta wõttis lapse
käekõrwale ja wiis ta taewatreppi pidi
üles.

Aga nagu meie kõik armastame
palju urkaid ja tube oma talus, nii-
sama arwame meie, et taewaski neid
peab rohkesti olema. Maruta nägi kor-
teris, kuhu ta oli wiidud, üheksa ust,
mis wiisid üheksasse tuppa; kõiki neid
uksi tohtis ta oma soowi kohaselt igal
ajal awada — peale ühe; selle wiimase
ukse awamine oli keelatud.

Ühel päewal, kui jumalaema para-
jasti välja oli läinud, arwatawasti, et
Leedumaa palweid wastu wõtta, ei

suutnud end wäiksekene enam taltsu-
tada. Ta ruttas keelatud kambresse,
awades tasahilju ukse.

Kuldsel troonil istus Jumal-Isa; ta
põlwedel oli hulk wäikseid-wäikseid
lapsukesi; neid oli wäga palju. Need
mängisid kuld- ja teemantõuntega Ma-
ruta sules ukse, otsustades tagasi
minna.

Kui jumalaema koju tuli, küsis ta:
— Wäike Maruta, kas sa ei käinud
üheksandas toas?

Ja Maruta wastas:

— Ei, seal ma ei käinud.

Püha ema teadis ülihästi, et see oli
wale, kuid ta ei lausunud sõnagi.

Järgmisel hommikul enne wäljami-
neku ütles pühaim jumalaema oma
kasutütrele, et ta jälle wabalt wõib käia,
liikuda ja mängida kaheksas toas; ühek-
sandasse aga ei tohi tõsta jalgagi. Kuid
Maruta arwas, et siiski ilusam on waa-
delda mängiwaid lapsi ja kuldõunu
ning teemantpalle. Õhtul aga wastas
ta Neitsi küsimusele, et ta jällegi ühek-
sandas toas pole käinud. Ja kolman-
dal päewal käis plika kolmat korda
keelatud toas. Tagasi tulles ütles püha
ema tõsiselt:

— Maruta, — ütle mulle kas ei wõi
jah, oled sa mu sõna kuulnud. Wõin ju
andestada su uudishimu, kuid sa kao-
tad oma rääkimiswõime, kui mulle
waletad.

Ja kolmat korda kordas metsatöölise
tütar oma walet. Püha ema pidi teda
karistama; ta wõttis plikalt keele ja
ütles, et ta enne seda tagasi ei saa,
kui ta ei ütle, et on käinud üheksan-
das toas. Ja mis weelgi halwem, ta saa-
tis süüdlase taewast minema.

Püha ema määras Maruta elukohaks
põlise laane, mis oli riietatud salapära-
susse ja hämarusse ja kus tantsiskle-
wad weel tänapäewal haldjate ja metsa-
waimude hulgal, purustades sarwede
hoopidega maakamarat ja täites õhku
oma kiljatuste ja hüüetega. Nelja wä-
gewa kuuse latwa, kokkupuutuwate
oksade wahele, käskis Neitsi ehitada

kuldse onni. Siin pidi Maruta elama, sest et ta polnud tahtnud tunnistada, et ta oli waadanud taewa üheksandasse tuppä; ja ajawiiteks anti talle kaasa kuldne wärten. Sellest ajast möödus palju aastaid, ja palju wett woolas Neemanis alaspidi.

Ühel päewal reisis keegi rikas mees läbi selle metsa; temaga kaasas oli kaks hurdakoera, kes tormasid ringi nagu sügisene tuul; kui need silmasid kuuskede ladwas tibatillukest onnikest, siis andsid nad sellest haukumisega otsekohe märku oma peremehele. Rikas mees tõstis pea üles, ja peagi nägi temagi ülewal kuldset onni. Ta otsis peagi omale parajad abinõud, et näha, millise üksiklasega tal õieti tegu on.

Olles jõudnud üles üti juure ja awanud eesriided, nagu meie wooditel nad on, ainult palju ilusamad, kuna nad olid koetud paradiisis, seisis ta imeilusa neiu ees, nagu ta säärast weel kunagi elus polnud näinud. See kudas oma kuldse wärtnaga kuldset kangast.

— Mida Teie teete siin, mu ilus laps?

Neiu pööris pea tulija poole, näost paistis tal kirsipuna, kuid ükski sõna ei tulnud üle ta huulte: polnud suuremat tagajärge ka reisimehe teisel küsimusel. Siis ütles mees:

— Olete ehk tumm?

Maruta noogutas pead ilma sõnagi lausumata; ja waade, millega ta seda liigutust saatis, wallutas rikka wõõra südame, kes wõttis oma wankris ligi ilusa üksiklase.

Ka polnud see rüütel abielus; ta igatses naise oma juure wiia, et tema ilust mitte loobuda, mis oli wõrratu ja kirjeldamatu. Peagi olid pulmad, ja aasta hiljem kinkis neile Jumal poja. Nüüd ilmus pühaim ema Maruta juure ja küsis:

— Kas tahad olla waba, Maruta? Kas olid sa üheksandamas toas? Kui sa seda ei taha tunnistada, siis wiin ma su lapse ära.

Süüdlane langetas pea; Neitsi aga wiis lapse taewa, ja ema ei wõinud ütelda, kuhu laps oli jäänud. Lossis walitses suur lein.

Jällegi möödus aasta; Maruta andis mehe pojale elu, kes oli sama ilus ja tugew kui esimene. Kuid Jumala pühaim ema tuli ning nõudis Marutalt sama wastust. Kuid Maruta ei ütelnud ikka weel tött. Ja jällegi wiidi laps taewa.

Jällegi walitses suur lein lossis, ning keegi ei suutnud mõista, kuhu mõlemad lapsed olid kadunud. Mehe ema, kes alati kahtlewalt selle imeilusa tüdruku peale oli waadanud, ütles oma pojale:

— Su naine on nõid, ta sööb oma lapsed ööseti ära. See roim nõuab karistust.

Noor abielumees uskus oma ema, ja ta andis käsu, et süüdlase üle kohut mõistetagu; kohus otsustas, süüdlast tulesurma mõista. Tuleriit seati üles, ja Maruta seoti ta peale. Jällegi ilmus kohale Neitsi, ja nõudis süüdlasõiget wastust:

— Kas sa käisid üheksandamas toas?

Maruta sules silmad. Leegid kõrwestasid ta riideid ja ka ihu. Juba suurenesid leegid, niilpsasid ahnelt ta järgi ja tekitasid ränka walu. Pühaim ema tõstis oma kaitswa käe ja hüüdis weel kord:

— Maruta, Maruta, tahan sind päästa kõige peale vaatamata. Tunnista oma patt üles ja kõik olgu unustatud!

Nüüd oli Maruta wõidetud Mitte ta kahjatus, waid Neitsi taewalik halastus kutsus ta meelemärkusele. Ta wastas:

— Jah, ma käisin keelatud toas, oo pühaim ema! Anna andeks, Maria! Anna andeks, Jeesus!

Samal hetkel kustus tuli. Kõidikud langesid Marutalt, ja kummalgi pool noorest naisest heljusid ta lapsed. Ema naeratas. Lapsedki olid rõõmsad.

. . . Sest taewalik heldus on lõpmatu ühe pattu kahetsewa patuse wastu.

* * *

Nii räägiwad wanad Leedu naised, kangast kududes, lugu pühaimast Jumalaemast, oma „svenciausia Motyna'st“ — suurte legendikkudel, mida uhab Neemani wesi.

Aida.

Inglise kirjanik Lafcadio Hearn.

Thebenis, hiiglalinnas, mil sada wärawat, linnas, mille müürid tõusid taewani, lagunes kuulujutt laiali sõjast, mis tekinud lõunas. Must Etioopia oli tõusnud Egiptuse wastu, etiooplased olid tunginud waarao riiki, et wabastada ilusat Aidat, Amonasrosi, Etioopia walitseja, tütar wangist, kus ta kui waarao ilusa tütre Amnerise ori elas. Amneris armastas Radamesi, kõige tähtsat Egiptuse sõjapealikut, aga Radames oli näinud naisorja iludust ja oli temale salamahti tunnistanud oma armastuse.

Ja kuna Radames waarao suures palees rändab, näeb ta und Aidast ja ihaldab õnne wõimu järele. Suuruse pildid tormawad tema pilgu ees nagu Osiirise hiiglased templiõuedes; lootus ja kartus liigutawad tema hinge. Oma mõtetes istub ta ise kuninga paremal käel, au- riided seljas, wõimusõrmus sõrmes, ainult kõige wägewama waarao alamana. Ta tõstab Aida üles oma juure, et neiu tema suurust jagaks; ta ehib neiu otsaesise kuldwõruga ja saadab ta tema rahwa maale tagasi.

Ja kui ta alles niisugust und näeb, tuleb Romahis, sügawa häälega preester, ja toob teate sõjast ja lahingumüra, mis kajab Etioopia wäljadelt. Preester on looriga kaetud jumalannalt, Ibiselt, nõu küsinud, Ibiselt, kelle ülewat nägu ükski surelik ei tohi näha. Ja looriga jumalanna on Egiptuse sõjawaale juhataja walinud.

„Oh see õnnelik! Soowiksin, et oleksin mina see!“ hüüdis Radames.

Aga preester ei nimeta nime, waid sammub suurt sammaskäiku mööda wastu päewale.

Amneris, waarao tütar, ütleb Radamesile armastuse sõnu. Radamesi huuled wastawad, aga ta süda on külm. Ja egiptlanna peenetundeline süda aimab hädaohtlikku saladust.

Kas peab ta oma naisorja wihkama? Preestrid kutsuwad Egiptuse rahwa kokku; jumaluse tahe on waarao huulte kaudu awaldunud: Radames peab Egiptuse sõjawäe mustade etiooplaste wastu wiima. Mürisewad kiiduawaldused tõusewad taewa poole.

Aida on täis kartust ja nutab; tema armsa isa Amonasro wastu peab ta armsam Niili äärest sõjawäed wiima.

Radames kutsutakse Phthah templi saladuslikkudesse saalidesse: läbi lõpmatute sammasridade, mida pühad leegid walgustawad, juhatakse ta sisesse pühadusse. Preestrid, kel lõuen-dist mantlid seljas, tantsiwad oma wanu, sümboolseid tantsu; sõjamees paneb enesele pühitsetud sõjariistad külge; ta puusa ehib pühitsetud mõõk, ja awar tempel kõlab oma pimedates sügawustes hümnist, mis lauldakse tule igawesele waimule.

Tseremoonia on lõpnu.

Walitseja on hirmsa sõja kuulutanud.

Theben awab oma sada raudwärawat ja sülitab wälja sõjawägesid. Maa müdiseb sõjawankrite weeremisest. Lugematud kui wiljapad on brongstäägid. Egiptuse lõuad on awanenud waenlaste neelamiseks.

Aida on oma armastuse surmahirmus üles tunnistanud. Amneris on temale luisates jutustanud, et tema armsam on lahingus langenud.

Nagu walge kuu liigub maakera ümber, nagu tähed Egiptuse pilwedeta taewas piirawad, nii tantsiwad, nii tantsiwad tantsjannad rõõmsasti kuninga ees: loorisse rietatud, ainult kalliskiwidega ehitud wöö ümber; nende keha liikmed, paenduwad kui ussikehad ussiwõluja silma ees, kiiguwad nad fantastiliste kannelde muusika järele.

Jälle põrub maa; kaugelt kostab mürin, nagu weereksid wetewood üle maa. Egiptuse sõjawäed tulewad tagasi. Sõjawankrid mürisewad läbi Thebeni saja wärawa. Lugematud sõjawäed lähewad palee graniitterassidest mööda. Radames tuleb, ümbritsetud wõidukuulsusest.

Waarao astub wankrist teda kaelustama

„Nõua, mis iial tahad, Radames, ja kui see ka oleks pool minu kuningriiki!“

Ja Radames palub oma wangide elueest. Amonasro on nende hulgas, ja kui Aida teda näeb, muutub ta hirm kirjeldamatuks. Aga kõegi peale tema ei tunne Amonasrot, sest see kannab

sõduri riideid — ei keegi peale tema ja Radamesi. Preestrid kisendawad were järele. Aga kuningas peab pidama oma sõna. Ja Radames peab saleda, ilusa Amnerise, waarao ainsa tütre, naiseks wõtma.

On öö Egiptuses.

Amneris peab minema sügawa häälega preestri juure. See on ta laulatuse õhtu. Ta peab palwetama armastuse ülewa, müstilise ema poole, et ta õnnetu abielu õnnistaks.

Templis põlewad pühad tuled; wiiruk suitseb kolmikjalgades; pühalikud laulud kajawad pühapaiga sammaskäikudes.

Wäljas aga, tähtede paistel, hüilib Aida warjuna oma armsama juure.

Aga wastu tuleb temale armsama asemel isa.

„Aida,“ sosistab Amonasrose sügaw, aga õrn hää, „waarao tütar on sinu wõimuses. Radames armastab sind. Kas tahad jälle näha seda õnnistatud maad, kus sa sündisid? — Kas tahad sa jälle hingata meie metsade õhku? Kas tahad näha meie orge ja meie kuldtemplid ja palwetada oma isade jumalate poole? Siis tarwitsed sa ainult järele kuulata, millist teed egiptlased lähewad. Meie rahwas on sõjariistad uuesti kätte wõtnud. Radames armastab sind! Ta ütleb sulle kõik. — Kuidas? Sa wiiwitad, kõhkled? Keeldu, ja kõik, kes surnud, et sind wangipõlwest wabastada, tõusewad üles mustast sügawikust ja neawad sind. Keeldu, ja sinu ema wari tuleb hauast tagasi ning neab sinu ära. Keeldu, ja mina, sinu isa, lükkan su enesest ja ütlen sinu peale oma igawese wandesõna!“

Radames tuleb!

Amonasro, kes palmipuude warjus peitub, kuuleb kõik. Radames annab oma maa ära armastusest Aida wastu.

„Päästa enda! Põgene minuga!“ sosistab Aida armsamale. „Lahku oma jumalatest! Meie palwetame üheskoos minu maa templites jumalate poole. Kõrbe olgu meie pulmasäng, waikiwad tähed meie armastuse tunnistajad! Minu mustad juuksed peawad sind katma nagu telk ja minu suudlused lohutawad sind!“

Ja kui ta Radamesi ümbert kinni wõtab ja Radames ta huulte magusust joob ja ta südame põksumist kuuleb,

siis unustab ta au, maa, usu ja kuulsuse ja ütleb hädaohtliku sõna.

„Napata!“

Amonasro, kes palmipuude warjus peidus on, hüüab selle sõna wõidu-röömsalt kaugusse.

Kajawad raudtäädid.

Preestrid kahmawad Radamesi kinni. Amonasro ja ta tütar põgenewad öö warjus

Ilmaaegu pöörab sale Amneris sügawa häälega preestri poole. Ramphis on öelnud:

„Ta peab surema!“

Ilmaaegu wannutawad preestrid Radamest, et ta ennast süüdistuste wastu kaitseks. Radames waikib. Ta peab surema äraandjate surma. Nad mõistawad ta elawalt surnuna elama templi alusmüüride alla, kiwiste jumalate jalgade alla.

Jumalate jalgade alla on nad Radamesile haua walmistanud — haua, mis kaljusse raiutud. Selle haua peale on tuhande aasta eest seatud walisilmalised jumalad, kel kiwihabemed. Nende kiwisilmad on tähtede rännakut taewawõlwil näinud; rahwapõlwed on nende kiwiste jalgade ees põlwitanud. Jõed on oma jooksu muutnud; walitsused on kadunud, seitsaadik kui nad siia kiwitroomile istusid ja oma hiiglakäed oma põlwele panid. Muutmatuna nagu graniitkalju, kust nad pärit, walwawad nad Egiptust ja wahiwad templi wahelt wälja palmipuudest warjatud orgudesse. Nende tahe on wankumata kui kalju, millest nad moodustatud; nende näojumi ei tunne halastust, sest et see jumalate näojumi on.

Preestrid panewad haua kinni, nad laulawad oma püha, kohutawat laulu; seal leiab Radames Aida enese kõrwalt. Nei u oli enda pimedasse koopasse ära peitnud selleks, et surra armsama käte wahel.

Preestrite sammud ja pühad laulud kustuwad. Ülewalt pimedusest kuulewad nad waikiwate jumalate jalgade ees nutwat ühte naist. See on Amneris, waarao tütar. All aga, igaweses pimeduses, on ühendatud armastajad armastuses ja surmas. Ja Osiris, igawesti halastamatu, wahib oma pisarateta kiwisilmadega wälja ääretusse öösse.

Anni.

Austria kirjanik Roda Roda.

Wäikse Anni käsi on elus juba kaks korda hästi ja kaks korda väga halvasti käinud.

Halvasti esimest korda, kui surm tuli ja temalt ema rööwis. Waikus leinamajas laskus nagu külm käsi tema lobasuule.

Kui isa siis uue ema koju tõi, väga noore ja väga lustiliku ema, siis tõusis päike lastetoas uuesti. Ema — kelle eluteest surm weel polnud üle käinud — oli nii südamest rõõmus kui lood, kes sügist ei tunne, ja kui roosid, kes halla ei aima. Ta mängis Anniga suwepäewad otsa puiestikus puude all, ja kui isa wanker lähenes, jooksid ema ja tütar temale üheskoos wastu.

Jõuluajal olid nad kolmekesi: Anni, ema ja üks pisitilluke wennakene. Ja nüüd weel alles õige õnnelikud.

Järgnewal suwel oli Anni ema suur tütar. Poisikene pikutas murule laotatud waibal. Anni tohtis teda talitada ja temaga mängida. Ta noppis lille ja andis need poisi mitte iialgi wäsiwatele sõrmedele purustamiseks; ta sünnitas oma sääsehäälega lõpmatuid hällilaule ja peletas eemale kärbseid. Ema silmitses nende tegutsemist noorena ja rõõmsana.

Parajasti kui Anni naer hakkas wabalt kõlama, kui tahtis lahkuda wari, mis ta päiksepäewadesse langenud, jooksis wikatimees nurga tagant, ruttu ja salatigedalt, nagu oleks ta seal kaua luuranud, wõttis poisi käewarrale ja kadus temaga. Ta wõttis kaasa ka Anni õnne ja päiksepäewad. Nagu oleks ta juba kaua luuranud.

Ema oli Anniga naernud, ja nüüd, mil Anna tema seltsis ka heameelega oleks nutnud — nüüd ei tahtnud ema näha Anni walkjaid juukseid ja sinisilmi, mis temale alati meele tuletasid kadunud poissi.

Anni istus üksipäini lastetoas ja ootas, mis paha elu temale weel toob. Ühel päewal sai ta selle teada: ta pidi majast lahkuma ja minema preili Terawa instituuti.

Õhtul enne reisi, kui tüdruk tal sukke maha tõmbas, ütles lapsetüdruk:

„Kannata, Anni, kui ema wenna asemel ühe teise lapse saab, siis tohid jälle koju tulla.“

Kui nad uskusid, et Anni juba magab, ütles tüdruk poisi hoidjale:

„Milline waene, wäike tütarlaps!“
„Jumal, ei see ole waene. Sel on kord jõledasti raha,“ wastas poisitüdruk südametult. Tal oli paha meel, et pidi teenistusest lahkuma. Sest ema ei tahtnud ka teda enam näha.

— — — Anni ei teadnud, kuidas see sündis — ja ta oli preili Terawa instituudis.

Esimesel ja teisel korral koolitoad ja kolmandal kitsad magamistoad.

Paar nädalat nägid daamid tema kallal waewa. Nad tahtsid Anni kallal oma kaswatuskunsti proowida. Hirnutatud wäiksest pidi saama „hea, wiisakas laps,“ kes märguande peale kniksu tegi ja käe andis.

Siis reastasid nad Anni teiste kaswandikkude sekka, sest Anni oli kangekaelne ja tänamatu.

Algasid wesikikorrad: kool, söögi-aeg, õppimine, mängutunnid, palwe. Alles õhtul, kitsas, kaledas pensiooniwoodis, jäi ta endasse ja mõtles — mõtles...

Tema wäike waene hing lendles eksirajale, nagu lind, kes pesast wälja kukkunud ja kodupoole püüab wäsimatute — ja oh, nii jõuetute tiibadega. Ta lendles alati ainsa punkti ümber ja klammerdus omas koduigatsuses ainsa lootuse külge.

Kui ta ainult teaks üht, seda üht — siis tohiks ta jälle tagasi minna oma rõõmsa ema juure, wõiks temaga mängida ja liblikaid taga ajada kodus aia-wilus, mis täis päiksekringlid, ja roose noppida ning ema wirsikpehmeid palgeid suudelda.

Ta silmitses koolieestseisjaid uuriwalt. Aga need kortsunud näod, mil pilusilmad ja konksninad, ajasid talle hirmu peale. Kõõgitüdruk oli lahkuseja

ja lükkas lapsed eest. Ei, seal tema ümbruses polnud kedagi..

Ühel päewal hukkus ta poolpimedas kojast. Kõõgis istus paks pesunaine ja jõi kohwi.

„Jah, on raske leib — nii päew päewa järel pesta. Aga mis teha? Mehel teenistust ei ole, ja mul on kaheksa last.“

„Jumal taewas, kaheksa last,“ hüüdis kõõgitüdruk ja walas pesunaise tassi weel kord täis. Sellejuures keeras ta ennast saledalt ja ei mõtelnudki, et tema kord samasuguse saatuse osaliseks wõiks saada: waena olla, kaheksa lapse ema punaseks punsunud kätega „pesimas“ käia.

Pesunaine naeris:

„Sa armas Jumal, nii tihti kui lapse saan, wõin kord jälle pisut oma konte wälja puhata.“

Siis läks ta jälle tagasi oma auruga täidetud, poolpimedasse pesukööki.

Pool tundi hiljem tuli ka Anni sinna. Tüki aega seisis ta kõheldes, kuni pesunaine teda märkas.

„Noh, mis siis sina tahad, südamekene? Kas pean sulle midagi pesema? Oled teinud kleidisse mõne pleki? Anna aga siia — mina ei ütle seda kellelegi.“

Anni silmitses teda paluwalt.

„Ei — ma tahaksin...“

„Mis sa tahaksid?“

Weel kord silmitses Anni teda uuriwalt. Jah, see naine näis olewat lahke — peaaegu nagu aednikunaine kodus.

„Tahaksin Teilt midagi küsida.“

Anni astus lähemale.

Pesunaine loputas seebiwahu käelt ja silitas julgustades lapse pead oma märja käega.

„Ütelge, kust — kust tulewad lapsed? Teie peate ju seda teadma, sest Teil on neid ju kaheksa.“

Pesunaine hakkas naerma.

„Waata, waata! Milline uudishimulik?“

„Palun, ütelge seda mulle!“

Ja hea pesija ütles talle selle ja Anni lahkus pesuköögist uute, raskete muredoga.

* * *

Ühel hommikul walitses institaudis suur ärewus. Preili Terawalt oli kolm taalrit warastatud. Jah, warastatud. Eila

õhtul seisis nad kindlasti rahakotis ja hommikul, kui preili Teraw neid otsis, olid nad kadunud.

Toatüdrukutel olid punaseksnutatud silmad ja nad kaitsesid endid iga süüdistuse wastu. Siis korraldasid waldad daamid laste koolikappides ja lauashtlites läbiotsimise.

Suuremad alistusid nuttes sellele häbistawale karistusele — wäiksed, kel haawatud uhkusest weel aimu polnud, kraamisid ise lõbusasti oma asjad wälja.

Kuni üheni. Ja selle kapist leiti kolm taalrit, mis korralikult paberisse mässitud. See oli — Anni.

Preilid wiisid ta oma wahel kooli saali. Seal wõeti wõõraid wastu ja kuulati ka lapsi üle.

Anni ei awaldanud vähematki kahetust. Ta kogeldas ainult: tema tahtnud seda raha anda pesunaisele — kes talle ütelnud, kust lapsed tulewad...

Daamid silmitsesid üksksteist kokkudes ja lõpetasid ülekuulamise.

Anni saadeti tema tuppa, teistest lahku. Preili Eleonore Teraw jäi tema juure.

Anni imestas, imestas tõesti. Mis oli ta siis õieti teinud, et nii kuri oldi?

Kui preili temale järgnewal hommikul teatas, et ta wanemad tulewad, siis — preili Teraw ei saanud sellest aru, ei peegeldunud lapse näol mitte hirm — waid seal säras südamluk rõõm.

„Täitsa rikkunud laps,“ otsustas preili.

Kuid Anni rõõm langes kraad kraadilt ja andis pikkamisi aset tumedale tusale ja hirmule mingisuguse tundmatu asja eest. Sellega olid daamid oma poolte sõnadega ja saladuslikkude märkustega hakkama saanud.

Preilid wõtsid paruni ja paruniproua südamlukult wastu, aga ka selle tagasihoidlikkusega, mida õnnetute wastu ilmutatakse.

„Kahetseme üliwäga, herra parun, et peame Teid paluma oma tütrekest meie majast kaasa wõtta. Oleme kõik teinud tema usalduse wõitmiseks — aga see lapse hing on oma kahetsemiswäärsetes tungides kangekaelne.“

„Pean ometi paluma...“ katsus isa wastu rääkida.

„Herra parun ja armuline proua — meil on wäga kahju, aga — eks ole?

— laps, kes wõõra omanduse wõtab — laps, kelle luulewõim küsimusi käsitab... mis alles täisealisi wõiwad huwitada... Oleme wõtnud wastutuse teiste laste eest oma peale — nende süütuse eest..“

„Ma palun Teid,“ hüüdis noor ema, „Anni on ju rõõmus, lapselik olewus!“

„Nii näib... Armulisel proual ei ole pädagoogika alal kogemusi — olete ju alles nii noor“ — preili Teraw tegi wäikese, wiisaka kummarduse — „ja see on enesestmõistetaw. Anni peab saama walida, intelligentse kaswatajanna. Kogemustega, hoolikal isikul läheb wahest korda selle waese lapse iseloomuwigu pisut parandada.“

„Soowiksin Annit näha,“ ütles ema.

Näis, nagu oleks Anni tahtnud emale ja isale wastu jooksta. Wähemalt sirutas ta käed wälja. Oli see preili pilk? Wõi wihasoon isa otsaesisel? Anni käed langesid ja ta seisis kahwatuna oma kohtunikkude ees.

„Wõtsid minu raha?“ küsis preili Teraw.

„Wõtsin.“

„Kuidas sa seda tegid?“

„Läksin... läksin Teie tuppa ja wõtsin selle rahakotist.“

„Miks sa seda tegid? Kas sa ei tea, et see wargus on?“

„Tahtsin raha anda pesunaisele.“

Preili Teraw ei küsinud edasi — tal oli mehe ees häbi.

„Tule minu juure, Anni!“

„Ema tõmbas lapse oma rinnale ja waatas temale silma.“

„Ema, armas ema!“

Selle igatsewa tooni ees sulas ema südames paha tunne. Anni ronis emale sülele ja wõttis ta kaela ümbert kinni.

„Kas ütled mulle, miks sa seda tegid? Inetu on ju warastada.“

Anni hakkas nutma.

„Mina... ma... ei ole... warastanud... ainult wõtsin... Lapsetüdruk ütles alati, et mul kord palju raha saab olema — siis oleksin selle tagasi annud.“

„Mis tahtsid sa selle rahaga siis teha, Anni?“

„Tahtsin seda anda pesunaisele. See annab selle edasi rongale linna ees, see toob sulle selle eest wäikse lapse — niisuguse, nagu seda oli minu wenna... Lapse tükk maksab kolm taalrit ja mina tahtsin koju saada, ema, tahaksin nii heameelega koju. Ja kui sul wäikest last ei ole, siis ei wõi sa mind näha — seda ütles Triinu.“

Pool tundi hiljem lahkusid ema ja isa preili Terawa instituudist, ja rikitud lapse wõtsid nad kaasa.

Hispaania wanasõnu.

Tark mõistab poolest sõnast.

*

Heale isule pole leib kunagi kõwa.

*

Milline hing, sellane kisa.

*

Pole paremat tunnismeest kui kirjutatud paber.

*

Kaotatud juhused ei kordu naljalt.

*

Ükski ei julge öelda, et ta puhast wett ei joo.

*

Hea adwokaat on halb naaber.

*

Tarwidus ei tunne seadust.

*

Uued kuningad, uued seadused.

*

Kus pole midagi, seal kaotab kuningaski oma õigused.

Ena Leena poisu.

Rootsi kirjaniku Gustaf af Geijerstam'i jutustus.

3

Ta oli kindlasti uskunud, et on üles jõudnud, ja nüüd? — Sügawal all seisis ta, wälja wisatud, jalgadega tallatud, tagasi surutud tema endisesse seisukohta, ilma et tal enam wõimalust oleks olnud jälle tõusta — nii kannatas ta kõik pettunud auahnuse ja haawatud uhkuse libedad walud läbi.

Ta mõtles tagasi oma lapsea peale. Nägi ema tol bööl, mil tema ennaft magawaks tegi, pimedas seinu juure kumardawat ja midagi, mis kõlises rahana, seinapraosse peitwat, praosse, mida ta hiljem enam ei oinud läite leidnud. Ta mõtles, kuidas ta waremalt kartuliteft ja lõwast leiwast elanud ja mõnikord selle juure ka mõne heeringa saanud, et telne toit paremini kõristi alla lähets.

Ena seisib ta ettekujutuse ees ja ulatas temale kuiwa leiba ja heeringat; aga seinu wahel peidus oli tal raha, palju raha. — Talle paisis, nagu oleks ta kõige selle madaluse külge nägemata sibemetega teotud, ja nagu oleks tema ja ema üks isik, ühest tüüft raiutud, ühest sawist tehtud, jamade omadustega, jamaste püüetega ja annetega. — Nüüd o'i ta katsunud ühe sammuga üle hüpata kuristikust, mis teda teistist lahutas. Aga see ei olnud õnnestunud; alandlikult ja allabeitlikult pibi ta tagaustest läbi hõlma ja ümber mäe roomama, millest ta itaal üle ei wõinud saada.

Kutw leib ja soolahering! Aga selle juures räpased, warjatud warandused seal, kus neid keegi ei wõinud näha! —

Nutt oli wiimaks ometi möödnud ja teda pisut rahustanud. Nuttu läks ta nüüd kalbale, päästis paabi lahti ja lüftas wette. Kergesti ajas tuul paabi Jõnsoni poe ette silla juure. Seal waatas Karl Johann ettewaatlikult ringi, kas keegi teda waheti ei wahi, ja läks siis tasakesti koju oma kambriisse. Keegi ei pidanud märkama, et ta kodus oli. Ta hõltis tasakesti woodiisse ja tundis, kuidas ta mõtled aegamööda kalbust wanale teele, mis neil alati olnud, enne kui ta Sophelega oli tuttawaks saanud. Alles pimedat tuleful läks ta alla jõoma.

All oli ta jälle sama alandlik kui enne; wäljafutuw rõõmsus oli nagu peoga pühitud ja ta nagu oli tõstne ning rahul, kui ta laualpalme tegi ja siis jõoma hakkas. Beremehe ja selle proua poole kumardades lahtus ta wäikselt ja pillamisi toasti ning läks oma kambriisse.

Seal pani ta lambi põlema ja hakkas Sophele kirja kirjutama.

„Ruusemäel,“ 18. juulil.

Minu endisele armsale pruudile ja wooruslikule neiule Sophie Olsonile Nämbsaarel.

Da juhtunud imelikud asjad. — Wõtan nüüd sulle ja kirjutat sulle lahtumiskirja. Itaal et oleks ma seda uskunud ja itaal ei oleks ta seda seda uskunud, kui me wiimast üksteist lohtasime ja waihtwas metsas armastuses koos istusime. Sinu isa ei ole minu wastu mõistlik olnud. Nagu eht Iisraeli mees, kelle südames walet ei leidu, läksin ma tema juure, et oma ehtsammu heaks teha ja find omale armsaks ja ustawaks abikaasaks paluda. Aga ta wõttis mu wastu sõimuga ja kõõtibega ning ajas mu oma majast wihaks wälja. Tema ei näinud nimelt minu head tahet, waid nägi minus ainult madalat isikut, waese sauniku poega, kes omale peab leiba teenima, kuna ta poes müüb ja inimeste lugupidamist ei oma.

Edasi teatan sulle, et tema wihaawaldus mulle wiga ei teinud, ei minu kehale ega kehaliigetetele, waid et ma Jumala abiga terwelt wõisin koju minna. Minu must kuub on küll paremast warrukast pisut kriimustatud, aga mina ei taha seda tähele panna ega sinu isalt ka mingisugust kahjutatu nõuda, sest mina olen aus mees ja ei taha ahwarduste ega wigurite waral enesele ülekohtuselt kasu saada.

Nüüd pean ma edaspidi üffi oma eluteed käima ja Sophie peale ei tohi ma enam mõtelda siin maailmas, mis on täis häda ja muret nende, kes tahawad auastit Jumala teedel käia.

Sinu isa wihtas mu oma majast wälja, ja üffi istun ma nüüd siin oma wäikeses kambri ja kirjutat sulle wiimast korda. Sest itaal et saa sa mind enam näha, ja kui sul oma mees kord juba läes on, siis unustad sa warsti, et kord oled mõelnud waese sauniku poja Karl Johann Andersoni peale, kes oma nime nüüd kirjutab Högslund.

Mureft, tõõft ja waewast lähed meie elu läbi; aga mina ei helda meelt. Nagu Jumal kord Joosepiti Egiptuses imetaolikt aitas, nii et ta hiljem kogu Egiptuse walitsejaks sai, eht küll ta wendadel temaga olid olnud pahad mõtled, nii wõib olla aitas Jumal ka wast Karl Johannit, keda su isa löi ja kelle ta wälja

wistas, lord ülenbada. Sina aga pead mu unustama, ehk küll mina sind ial ei unusta. Ja kui ma seda ial mõin, siis lahtun ma siit, aga niikaua kui minu wana ema elab, ei tee ma talle seda südamewalu ja muret.

Ja nii ütlen ma sulle siis sügawasti ohates ela hästi igawesti!

Rõige juurema aupakkumisega
sinu sind surmani armastaw
Karl Johann Höglund."

Karl Johann tõmbas suure saba oma nime ümber, ja kui ta kirja weel lord oli läbi lugenud, siis kirjutas ta weel järgmise järelsõna:

"Goodan ja usun, et sinu isa kuri nõu täide ei lähe, waid et sa weel elad ja terve oled, sest see on kõige tõhtsam."

Miipea kui ta kirja oli kinni pitseerinud ja talle aadressi peale kirjutanud, heitis ta wõrdise ja magas õiglase und.

* * *

Möödufid ainult mõned päewad, seal märkas juba Karl Johann, et tema ja Sophie armastusloo peale Peeter Olsoni weel mõned teised olid teada saanud. Weel pahem paistis ta meelest aga, kui ümbruses sellest kuuldi kõneldawat, et rikka Olsoni tütar Sophie ühele perepojale mannermaal naiseks minewat.

Jõnsson ise jutustas seda Karl Johannile, kui nad lord pärast lõunat kaheleste poes olid.

"Kas olete seda kuulnud, Höglund?" küsis kaupmees ja muigas ise.

Karl Johann wahtis peremehele tarretult otse ja raputas pead, ilma et oleks punastanud, sest seda talle ial ei juhtunud.

"See ärataks minu imestuse, ja siis tahaksin küll teada, kas Sophie Olson üldse niipalju kaasa saab, kui inimesed räägivad," wastas ta rahulikult.

Jõnsson noogutas ainult pead, aga endamisi mõtles ta, et see, kes paha nalja juure nii süütu näo wõib teha, nagu Karl Johann, elus wistiski edasi jõuab.

Karl Johann ei näidanud ka kellegile, mis ta hinges sündis. Ta töötas ja mõlgutas ainult enesele, oli usin ja aupakkil ning ei annud ial põhjust nurisemiseks. Aga temas ka wafid kawatsused, nagu ratutud pajust wõrjed; mida enam neid ratutakse, seda enam neid saab.

Ühel päewal tuli üks wanaeit poodi ja küsis temalt, kas ta ka teab, et tema wana ema Ruffisaarel rasteesti haige on. Karl Johann tänas teatetoojat lahkesti, läks kohe peremehe juure ja küsis temalt luba ema juure minna tohtida, kes wäga haige olla.

Mida enam kawatsusi ta ise oma elu ehitamiseks oli tegema hakanud, ja mida enam ta tundis, et, kui teda üldse keegi aitas, see ainult ta ise wõis olla, seda sagedamini hakkasid ta mõtted tegemist tegema küsimusega, kui palju raha küll ema Beena dieti oli kokku kraapinud ja kuhu selle peitnud.

See raha oli ta, mille peale ta oli mõtelnud, kui Sophie kirjutas, et ta siit enne ema surma ei lahku. See raha oli ta kõigi ta kawatsuste juures wiimase ajal päästwat osa etendanud, ja see raha pidi temale andma selle, mida ta aastapikune töw temale ei olnud andnud: iseseiswuse.

Sellepärast jõudis ta nüüd Ruffisaare poole kiirusega, nagu oleks elu kaalul. Tal oli ainult üks mõte, et ema wõis surra, ilma temale ütlemata, kus raha peitus.

Oli ilusa sügispäewa lõunaaeg. Meri seisid furnuwaikelt saarte wahel, läbipaistwas rohelisthallis wärwis, mille wesi omab, kui õht poolselge ja päike pilwe warjus, taewas aga ometi üleni pilwis ei ole.

Waiksesse wette kündis paat pika wao, mis nagu lat pael ulatas kuni kaldani, kuhu paat randus.

Karl Johann kargas ruttu kaldale. Kõik oli nagu enne. Wana paat oli silla ääre liiwale weetud ja lepapõõsaste külge seotud. Aga midagi elawat polnud näha. Majakese aknad olid kinni, ja kui Karl Johann ufelingist kinni wõttis, leibis ta, et ta üks lukus oli.

Metfil jahmatus läis ta kehast läbi.

Kahe käega kahmas ta lukust kinni ja raputas ust, nagu oleks ta tahtnud seda fiske murda,

Mittelt pragises midagi, ja Karl Johann jäi põhjuwal põuel kuulatama.

Ja kuulis, kuidas üks hääl toas hirmu pärast kõlebasti karjatas.

See oli tema ema hääl, aga ta ei tunnub seda. Nii õudne, nii meeleheitlik oli see kuulda, et Karl Johannit ihu hirmus higitsema hakkas. Tal oli, nagu oleks teda keegi tont hüüdnud. Hirmu pärast kahwatu, ronis ta wärisevail sõrmil aknalauale ja waatas läbi akna tupp.

Seal nägi ta ema woodis istumat ja midagi selja taha hoidwat, nagu tahaks ta seda peita.

Kui eit poja nägu nägi, kisedas ta unesti, metstult ja kohtudes, ja ta ruskas tõusis sama ähwardawalt kui tooford, mil ta teda poes külastas, ja jälle armas Karl Johann kuulwat kisedust: „Waras, waras!”

Korraga jäi oga kõik waikeks, ja Karl Johann nägi, kuidas ema woodisse tagasi wajas ja ta nägu toa pimeduses läiesti kadus.

Ta hüppas afnalaualt maha; ta meel oli hetkeks nii õudne, et ta peaaegu walmis oli abi järele sõudma, et mitte üksi olla. Siis tuli talle meele, et ema võib olla ometi weel pole surnud, ja kätte kohmates lahida, mis ligidal seisis, hakkas ta sellega uft lahti murdma.

Wana uks praksus ja kängises, sest pa'jude aastate wihm ja lumi olid ta tõtundanud. Surmawaikeuses kajas see kängin ja pragin nii õudsel, et Karl Johannile näis, nagu murrats ta mõnda hauda lahti.

Kõike jõudu kofku wõttes, läks tal wiimaks korda üht lauda lahti kangutada. Ta wiskas lahida käest, hakkas kättega finni ja rebis weel ühe laua lahti. Nuttu pistis ta oma pea august sisse, mille juures ta mütsi kaotas, ja roinis matja.

Märg higist ja täis kartust, nagu oleks ta wargil, puges ta oma ema tupp.

Ena lamas woodis, pea tagasi, ja ta filmad wahtisid pojale tarretult ja laastunult otja. Kätega oli ta waiba kramplikult hõlma kiskunud, nagu oleks ta midagi sellesse tahtnud ära peita. Waip aga oli pisut kõrwale libisenud, nii et Karl Johann tema süles wõis näha laht kotti ja laht wana täistõpitud sukka.

Karl Johann seisib waikeft ja wahtis kõige selle peale tarretult, aga ei julenud lähema e astuda. — —

Kui ema Leena püew warem oli tunnud, et surm ligineda tahtis, oli ta kõige pealt ühe finni pannud, siis kõik warandused wälja otfinud, woodisse kannud ja ise neile peale heitnud. Siis oli ta jäänud surma ootama.

Kiwi oli ahju seest ja laud pörandast wälja kistud ning seinas auk, mis nagu must film nüüd kõike näis wahtiwat.

Kui ta Karl Johanni tulekul kolinat kuulis ja poja kahwatanud nägu akna taga nägi, olid talle kõik hirmupildid tagasi tulnud ja ta oli surnud ehmatuses ja hirmus, et poeg temalt kõik ta waranduse rõõwib.

Karl Johann nägi surnu näol weel praegu hirmu. Ta otsaesine oli märg; wartsiwate kättega tõmbas ta waranduskotid surnu kätte wahelt wälja ja wiis wälja trepile, kuhu ta maha istus. Siis lõikas ta kotid lahti ja hakkas lugema.

See wõttis palju aega, ja paar korda pidas ta wahet, läks tupp ja waatas, kas ta pole efinud; temale paistis nimelt, nagu oleks surnu liigutanud ja teda hüüdnud. Aga kui ta oli kõik kaks korda läbi lugenud ja kindel oli, et ta õieti oli lugenud, siis pani ta kõik kotid kofku ja läks jälle tupp.

Ena Leena filmad wahtisid itka weel lakke. Karl Johann astus ta juure ja surus nad finni. Nüüd, mil ema surnud oli, wabastatud mureft, kerjamisest ja warjatud rikkuseft, tundis ta wana eide wastu midagi nagu kaastundmust. Ta wõttis paar puhast lina; ühega kattis ta ema finni, teisega kattis ta akna. Siis jäi ta natuleseks ajaks woodi ette seisma ja pani käd kofku.

Mill'ne wahelord neil ka oli o'nud, ema oli ometi tõotanud ja kõik kofku kraapinud temale, oma pojale. Ja sellepärast tahtis ta teda nüüd tänada — teda ja Jumalat, kes teda nüüd jälle nii armulikult oli aidanud.

Niipea kui ema Leena maetud, hakkas Karl Johann laenuft, mis ta wälja annud, aegamööda tagasi nõudma.

Kewadel ütles ta koha üles, ja mõni kuu pärast Sophie pulmi läks ta elama kufagile mujale saarestikku, kus ta wälkese poe awas.

Imimesed ütlesid, temast saawat warsti rikas mees, ja kui ta wahetewahel oli purjus, mida aga tihti ei juhtunud, siis jutustasid imimesed, et ta siis alati rääkiwat Joosepist ja Jakobist, neid aga mõnikord ära wahetades ja mõnikord koguni üheks ihkuts armates.

(Lõpp.)

Wiie palmipuu saar.

Inglise kirjaniku Ottwell Binns'i romaani.

2

„Tagasi, tagasi, idioot!“ hüüdis Jaawa ja targas temale järele.

Uga enne kui ta võreni jaksas jõuda, oli Robjohn enda rumalasti naerdes langeda lastunud ja wahtis, edasi tagasi waarudes, jöetele.

„Weel kord hüüdis talle Jaawa-Zack:

„Robjohn, tulge!“

Uga Robjohn ei pannud seda tähele. Ta hakkas pikkamisi liikuma, ise waarudes, aga uhkesti püstiaetud peaga — nii weider pilt, et Jaawa naerma hakkas. Kuni midagi ei sündinud, kehitas ta õlgu. Kas oli see mees hartlik lutskaja, wõi —

Erutatud kisa tee ülemisel osal katkestas ta mõttemõlgutused. Kisa oli nii metsik ja hirmutaw, et Jaawa filmad joobnud meremehest ära pööras ja sinna waatas. Mis seal sündis, oli küllalt ärritaw. Waewalt tosin sammu kohwikust eemal jooksis üks poolpaljas malailane nuga keerutades tänawal. Noa lat tera wälkus päikse käes nagu leegitjew tulekeel. Tema taga jooksid kaks teist malailast, ühel parang (köwer mööf) ja teisel põneoda käes. Sellejuures kisedas esimene neist nii kõwasti kui jõudis:

„Amot! Amot!“

Surmahirmus tormas rahwas laiali. Täna w tühenes tunlekirrusel. Mehed, naised ja lapsed tormasid lähemast õuewärawast sisse, et surmatoowa noatera eest pääseda.

Jaawa jälgis amokit-jooksi liigutust hinge kinni pidades. Selle juures paisis talle filma, et mees mõned mõimalikud ohwrid, kes hirmuhalwatuses seisma jäänud, tähele panemata jättis — ebaharilik nähtus inimeste juures, kelle hullus mingisugust viiri ja mingisugust ohwrit walikut ei tunne.

„Amot! Amot!“

Need hüübed põrusid tänawal ja kärjastasid lespäewawailuse puruks nagu plahwatused.

Tahmatult pööras Jaawa jälle Robjohni poole.

See seisis lesp tänawat ja wahtis tarbunud lähemale tormawatele malailastele wastu. Gota-tawad hüübed sadadesst kõrdest ja lugemata keeltes kajasid temale meelikus sõnabõminas kõrwa.

Robjohn jäi nagu kinninäelutult seisma. Jaawa-Zacki hääl segines teiste häälte kooris:

„Jookse, jookse, narr!“

Et ta hääl Robjohni kõrwa kajas, wõis Jaawa näha, sest mees tõstis filmad tema poole üles ja kurtas läe wälja. Tema pilgus ja

weel enam tema oletus oli midagi, mis nii piiratumat meeletheidet wäljendas, et Jaawa ainult ühe seletusefõna leidis: kismet!

Robjohn, arraku tagajärjel pehme ja tah-tetu, alistus oma saatusele. Surm tormas talle wastu, ja — Jaawa kehast käis wärin läbi:

„Suur Jumal!“

Siis läbisitas teda walguna nuss mõte. See'p see oligi, millele Robjohn oli osutunud ja mida ta oma joobumuses temale oli tahtnud tõendada!

Waewalt oli see teadwus talle pähe tõuk-nud, kui ta uuesti karjatas:

„Jookse, Robjohn, jookse!“

Kui Robjohn wilmats jälle oma kehalkit-meid sai tarwitada, oli noaga malailane temast ainult weel mõni samm eemal. Robjohn tõmbus küüru ja katsus jälle kohwikusse jõuda. Malailane torlas, kuid ei tabanud märki. Siis pööras ta tagaajamiseks tagasi ja pörkas sellejuures teiste malailastega kokku, kes talle, nagu paistis, järele olid jooksnud ja teda kinni tahtsid pidada. Kuid ilma katseti tegemata, hullust kinni kahmata, targasid nad aga kõrwale ja lastsid mehe takistamata läbi.

Jaawa leidis oma kahtluse tõendatud olewat. Ta märkas selgesti, et see, mis ta nägi, mitte ei olnud amokijooks, waid see oli hoolikalt kawatsetud kallalekõppumine meremehele, ja et malailase tagaajajad ei olnud tema püüdjad, waid olid ta abimehed.

Winsa hüppega targas ta üle weranda wõre tänawale. Pistol käes, jooksis ta Robjohni poole. See jooksis talle hingeldades wastu. Jookstes waatas ta taha ja karjatas kõledasti, kui nuga just oma taga nägi.

Samal hetkel jäi Jaawa-Zack seisma ja tõstis rewolvri. Paut kõmatas parajasti, kui nuga ohwri poole wajus. Malailane langes tänawale, sõjariist libises ta käest ja pörkas Robjohni tüllast tagasi, sinna suurt haawa järele jättes.

Robjohn kiskus koha maha, mis peale mõlemad malailased, kes eelmist taga ajanud, tema kohale kummardasid ja teda nähtawasti üles tõsta tahtsid.

Robjohn protesteeris meelikut kirudes, mis aga Idamaa poegadele mingisugust mõju ei awalbanud. Nad kahmasid kõhna mehe kätele ja jooksid sellega kitta kõrwaltänawa poole. — Hirmunud ja lutajad olid wahel ajal jälle ilmunud ja seifid langenud amokijooksja ümber.

Jaawa-Jack tungis nende wahelt läbi ja pani malailaste tee kinni, parajasti kui need kitsasse tänavasse pöörasid.

Sellejuures langeb Robjohni filmad temale. Tundes ära oma sõbra, kriiskas ta:

"Jumala pärast, Jaawa, ärge laske mind —!"

"Baste lahti!" käsutas see kandjaib Malai keeles.

Üks neist hakkas vastu rääkima, kuna teine, Robjohni lahti lastes, paranga kahmas.

"Käest see!"

Need lähikesed sõnad kõlalsid kui pittsaplaks. Jaawa põsed olid higised ja punetased, ta filmad wälkusid.

Uga malailase peale ei awaldanud see wähematki mõju. Julgesti astus ta rewolwri eite, kuna ta filmad sellejuures üle Jaawa õla wargeld plike heitsid.

"Kasige minema, kaabakud!" hüüdis Jaawa ja tõstis rewolwri.

See polnud weel üles jõudnud, kui äkki üks pruun, lihastene käsi Jaawa käerandmest tagast kinni kahmas ja selle tagast tõmbas, nii et rewolwer ta käest maha kukkus.

Ruttu pööras Jaawa uue kallelekipuja poole. Malailane, kel paranga käes, hakkas plikawalt naerma ja lõi talle, tema lähedale karates, oma mööga käepidemega nii kõwa hooi tulla, et Jaawa peaaegu meelemärkusetä tänavale paisati.

Ätitfelt tuli pööre.

Kajas kellegi ameeriklase läbi nina üeldub hääl:

"Mis sin sünnis?"

Jaawa ei jaksanud jalamatb wastata. Malailastelt wastust muidugi ei tulnud. Nad waatastid pelglikult uue juuretultja ja rahwa peale, kes lähedale tungis. Siis tõstsid nad Robjohni uuesti üles ja ruttasid temaga minema, kuna ameeriklane Jaawa Jacki kohale kummardas ja ta jalule attas.

"Doodetawasti ei saanud Te suurt wigat. See kollane kaabakas —"

"Ja — a — awa!"

See meeleheitlik hirmuhüüe näis Jaawa pörutatub meele arust kangelst tulemat, kuid awalbas elektrilöögi mõju. Minna nõksuga kargas ta jalule ja tungis ümbritsewast rahwamurrust läbi.

Malailased olid oma loormaga juba kõrwaltänavasse jõudnud. Saadub hooi ja kukumise tagajärjel wanudes, jooksis Jaawa neile järele. Sellejuures kuulis ta wõõra häält, kes ta jalule ahdanud, oma taga:

"Mis on?"

"Seal need kaabakud meie ees! Nad wiidwad ära ühe minu sõbra, kellega neil häid mõtteid ei ole!"

"Mis Te räägite!"

Wõõras oli mõne sammuga Jaawast mööda ja malailase juures, kes Robjohni jalust hoidis. Silma wähemagi siisjuhatuseta tõstis ta rusika ja lõi sellega kollasele mehele pähe. Nimelt kõrwa taha kaela peale. Mees kukkus kokku ja weeres kui elutu logu üle Robjohni leha tänavale. Kui teine malailane seda nägi, jättis ta Robjohni sinna paika ja pani plehtu. Kui Jaawa sõbra juure jõudis, heitis ta pilgu selle haawale ja taganes kohudes.

"Mu Jumal!" hüüdis ta.

Tema aju, mis waheljal selgunud, tõstas ruttu ja terawasti. Ta kummardas Robjohni kohale ja wõttis ta siis õlale. Siis pööras ta wabatahtliku abimehe poole:

"Warjake mind selja tagant ja hoibke filmad lahti."

"Kas usute, et nad weel julgewad kallale tulla?"

"Wõimalik on see igatahes, ja kui —"

"Ja kui!"

Wõõras naeris tasakesti ja ta läsi kahmas pitsitaskusse. Wälja tõmmates oli selles rewolwer.

Jaawa noogutas pead. See mees meelbis talle. Siis andis ta mõne juhatus.

"Hoibke oma küünarnukid wabad ja wadake aegajalt taha. Kui märkate midagi kahtlast, siis andke kohe tuld. Siin on tegemist etteawatsetud mõrtsukatööga."

"Hea küll! Olen Teie mees. Edasi!"

Jaawa sammus Robjohniga õfeteed kohwiku poole. Wõõras järgnes talle lastewalmis rewolwriga. Ta snitfilmad pilbusid wälkusid igale-poole ja see ei ennustanud wõimalikkudele kallalekipujatele midagi head.

3. peatükk.

Hädaohtlik koht.

Nad jõudsid taistamata kohwiku ukse ette, kus neid Njio Sien isiklikult wastu wõttis. Tema kollane nägu oli tarretu kui mahl, aga ta pilusilmad leeksid kummaltiselt. Kõneldes kajas ta hääl magusana.

"Wäga kurb Teie sõbra pärast, missee Jack," ütles ta. "Ta ei karanud hullu mehe eest küllalt ruttu kõrwale. Uga Te laste kui kurat."

Jaawa ei hoolinud temast, waid tungis taist mööda. Talle tuli meele Robjohni weendubumus, et iga hiinlane Palembangis ta waen-

lane olla. Kuna Nijo Sten loogu saarestikus kahtlemata üls kardetavamatest sulidest oli, siis arvas Jaawa heaks, temaga mitte juttu ajama hakata. Kui nad läbi keeruliste korridoride, mille taga päris kohvik asus, Jaawa tuppa jõudsid ja ta haawatu oma woodisse oli pannud, küsis wõõras :

"Teie wist ei usalda seda hiinlast ?"

"Ei teba ega ühtegi teist, wähemalt siin selle mehe peale waadates."

"Siis lükkas ta nõrga riitwi ukse ette ja ladus käepärast olemas kohwrid weel selle ette. Wõõras silmitses teda humiga.

"Kas ootate weel siingi kallalekippumist ?" küsis ta pisut aja pärast.

"Ei wõi teada. Aga kui Teie kardate —"

"Teine naeris :

"Oleg ma Teie peale selle mulje awaldanud ?"

"Ei," mõndas Jaawa, „ja kui Te mind weel pisut aidata tahate, oleksin Teile tänulik. Jääge ukse juure ja kuulake wäljast kostwaid samme."

Nende sõnadega pööras ta Robjohni poole, kes kinnisilmil ja tuhkhallil näol lamas. Haawatu wert jootis woodipesu. Jaawa teadis, et iga were kinnipanemiselatse asjatu oli. Ta sõdus läterätku haawa ümber ja katsus siis minestanut meelemärkusele äratada.

"Robjohn ! Ezra Robjohn !"

Wastust mitte saades, waatas ta haawatu murelikult näkku.

"Tema ast on otsas," ütles ta sumbutatud häälega, „ja mina tahtsin temale weel ütelda—"

Ballutatud mingisugusest mõttest, läks ta nurka wälse plekist kohwri juure, kust ta warsti wiinaplastuga tagasi tuli.

"Wahesti aitab see pisut," pomises ta, surija huuli wiinaga niifutades ja seda talle ilkaawal fiske andes. Warsti nägi wõõras ukse juures, et haawatu oma filmad pikkamisi awas ja wõõrastades ringi waatas.

"Robjohn !" korbas Jaawa tungiwalt.

Läpife taipu ilmus mehe laugubeta filmadesse ja ta hunded katsusid sõnu moodustada.

"See lord on — nad — minu — lätte saanud," ütles ju waewaga ja waewalt kuul dawalt.

"Jah," wastas Jaawa, kes otstarbetuks arwas tött ilustada. „Tahtsin Teid päästa ja lastin noaga-mehe maha, paraku sekund wõrra hilja. Misparast Teid aga tappa taheti —"

"Arwatawasti on — nad — kuulunud — kui —"

Jaawa, kes atmas, mis teine mõtles, noogutas jaatabes pead. Wäga wõimalik, et nende

tätoweeritud kaardi saladust oli kuulatud. Siis jättas surija sofistades :

„Arwatawasti tahsid nad — mu kawandid."

"See ei lähe neil korba," wastas Jaawa metalliselt kõlawa häälega.

"Kas ostate Minah üles — ?"

Wäljast ukse tagant kostis kerge kabin. Walwur ukse juures kuulis seda ja kostis hotatades läe. Nähtawasti wiibis keegi korridoris. Jaawa noogutas pead, märgis, et ta seda kuulnud, ja sofistast surijale siis midagi kõrwa.

"Ärge mureitsege ; oisin ta üles ja kannan ta eest hoolt."

"Jah — tean, Teie — olete — tubli —"

Wabisew sofin katkes ja filmad wajusid jälle kinni. Saek walas wiina wiimse osa Robjohni huultele. See katsus seda neelata, aga juurem osa wiina jooksis ta suunurkadest maha. Siis ajas mees enese weel lord pisut püstemale.

"Kiirgaw rist —"

Lühike rõgin tuli ta kuuwanud kõrist, siis wajus ta tagasi — surunna.

Walwuri kehast ukse juures kätis judin läbi. Jaawa seisis surnu ees ja filmitses teda. Siis libisesid ta pilgud uksele.

"Nüüd mõite oma kohalt lahkuda," sofistast ta. „Need kaabatab wistiski enam ei ilmu, kuidu oleksid nad juba siin olnud."

Wõõras astus woodi ette ja filmitses surnut.

"Minu ei saa kõigest sest asjast aru," ütles ta sofinal. „Mis selle waele mehega dieti taheti teha ?"

Jaawa lastus ettepoole ja lõi surnu parema kunekäise kõrwale. Siis pumbutas ta selle kuuwanud kätt kohalt, kuhu miniatuurmärk fiske tätoweeritud.

"Seda siin tahtsid nad," sofistast ta.

"Siis tegi ta sedasama pahema käisega ja tähendas wite palmpuuga tätoweeritud saarele:

"Ja seda siin !"

Wõõras filmitses joonistust mõtlikult.

"Been töö, kahtlemata mõne kunstniku teos," ütles ta.

"Kahtlemata pole see ta oma töö," wastas Jaawa itka weel poolwaljusti. Siis läks ta otsaesine pilwe. „Käsimus on nüüd, kuidas neid kuradid talistada jaame neid märke saamast. Wistiski ei luba nad, et surnuteha ära wiime. Need pildid peart mina saama, sest ma töotasin ta tüdart otsida."

"Pildid ?" katkestas ta jutu wõõras. „Ei ole lihtsamalt asja kui see. Ma tõmban eesriide üles ja lükkan woodi atna alla."

Nende sõnadega mõttis ta wälse püewapildiaparadi taskust, jättates :

"See on kõll, mida wajame."

„Sumala eest, Teie õigus!“ hüüdis Jaawa ärevalt. „Sa siis võime algupärandid hävitada.“

Ta tegi ruttu ettevalmistused, mille järele mõõras oma aparaadi efiti ühele, siis teisele kääwarrele pööras ja siis pildib tegi. Kuna ta veel ametis oli, kostsid korridorist sammud ja waewalt oli ta aparaadi jälle tofku pannud, kui kostis äge koputamine.

„Kas seal on?“ küsis Jaawa käredesti.

„Njio,“ oli vastus. „Tahan Teiega rääkida, mister Jaawa.“

„Mul ei ole praegu aega,“ vastas see.

„Minge ja saatte mulle wiibimata pudel arakut.“

„Wäga hea, aga meie räägime üksteisega sellegipärast.“

„Ei usu,“ pomises Jaawa läbi hammaste ja sofstas selfilisele: „Pöörge ümber. Nüüd tuleb midagi, mis mitte ilus pole näha.“

Teine kuulis sõna, kuna tal kalduwust polnud waadata operatsiooni, mida Jaawa nüüd ette wõttaawaties.

Mõni minut mõõbus ja siis koputati uuesti uksele. Jaawa vastas ilma tööd laskmata.

„Pange pudel maha,“ ütles ta mehele teisel pool usti

Kostis klaaskölin, järgnes kandelaua mahapanek — siis kadusid liipawad sammud laugele.

Natukese aja pärast katkestas Jaawa waituse.

„Nüüd wõite jälle ümber pöörda, sõber, asti on korras. Olen oma meelest nagu jurnu-
leha riwetoja.“

Kui mõõras ümber pööras, nägi ta, et Jaawal higi oisaeffisel seifis ja ta päewitanud põsed tuhkhallid olid.

„Erlude kosutus poleks nüüd mitte paha,“ ütles Jaawa kõhelbes.

Ta läks ukse juure, nihutas kohwrid kõrwale ja lütkas riitwi eest.

Korridor oli tühi. Tellitud arrat seifis ja lgnatli. Jaawa wõttis kandelaua, pani ukse uuesti riitwi ja wõttis pudeli, mis juba lahti tehtud, lätte.

Siis täitis ta klaasi pooleni ja töstis huntele, wõttis selle äga jälle sealt ära ja hoibis wastu walget. Arrat oli selge ja heledollane ja selles polnud midagi kahlast näha. Sellegipärast pani Jaawa klaasi lauale.

„Parem mitte,“ ütles ta. „Tunnen Njio.“

„Siis pööras ta selfilise poole.“

„Peate waatama, et pildib saate kindlasse kohta wita, mister —“

„Minu nimi on Callaghan, minu sõbrad kutsuwad mind Andy's,“ vastas ameeriklane.

„Minu nimi on John Balgrave, harilikult kutsutakse mind Jackis.“

„Jaawa-Jack?“ küsis Callaghan naerata-
des. „Olen Teist juba palju kuulnud.“

„Aga arwatawasti mitte midagi head.“

„Mingisuguseid wahetegemisi ma pole kuulnud,“ wastas Callaghan. „Sgatahes rõõmus-
tan Teiega tuttawaks saades. Mis see waene mees sin Teist pidas ja tema usaldus Teie wastu, sellest on mulle küllalt.“

„Aga ta wõis elvida,“ wastas Jaawa kuivalt.

„Eis seba saa näha,“ oli vastus.

Jaawa hallid silmad löid löendama.

„Wäga lahke,“ pomises ta

„Kollus! Andke mulle oma käsi, mees, kui Te liig uhke ei ole selle lõbu walmistamiseks mulle.“

Jaawa naeris tasakesi ja wõttis palunud käest kinni. Kuib lohe selle järele, omasid ta näojooned jälle karmi ilme.

„Teie peate siit oma päewapildi kameraga lahkuma,“ sofstas ta, „üsktoik, millisel põhjusel.“

„Wõiksin helda, et tahan puusärgi tellida,“ wastas Callaghan.

„Wäga hea! See ei ärata Njios ja meesti-
meestes kahtlust. Minge!“

„Aja Teie, Jaawa, mis saab Teist —“

„Minu pärast ärge muresege; tunnen sin kõiit urkaid. Kus saame jälle tofku?“

„Nederlandi hotellis, kus ma elan.“

„Hea küll, seal elan minagi. Dotate mind seal tunni aja pärast. Ja nüüd tehke nagu, nagu leinalsite oma sõpra.“

Jaawa awas ukse ja löi wäljasrippuwat kella. Rahilase kitrussega ilmus teenistuswalmis hiinlane läwale.

„Minge siisse, Njio,“ ütles Jaawa rahulikult. „Teie tahtsite minuga rääkida.“

„Mehe asjus, kelle stia töite.“

„Tema on jurnud,“ katkestas Jaawa ta jutu ja osulus woobile, millel Robjohn lamas, Hiina udusulewaid blani peal.

Callaghan, kes Njio silmitses, nägi, et see woobile läre pilgu haitis. Ta pidas hiinlast filmas, kuna Jaawa edasi rääkis.

„Tahaksin selle herra sin saata puusärgi-
tegi ja juure — teba wõite mulle sooritada?“

Hiinlase wäiksed pilusilmad läikisid himu-
kalt, aga ta hää lolas rahulikult ja alistu-
walt, kui wastas:

„Hiina puusärgid on wäga head puusärgid. Ma annan aadressi, kirjutage üles.“

Njio andis aadressi ja Jaawa kirjutas selle oma taskuraamatu lehele, lisas aga salamatti juure: „Minge lohe oma hotelli ja ärge sealt enam ühelgi tingimusel lahkuge!“

Callaghan heitis paberile pealislaudse pilgu, noogutas süütnult pead ja pistis lehe taskusse.

„Ma ootan Teid siin, Callaghan,“ ütles Jaawa.

Siis jätkas ta hiinlase poole pöördes:

„Näidake selle herrale teed oma neetud kodujänesete pesast välja, siis võitte tagasi tulla, kui minuga tingimata tahate rääkida.“

„Hea küll,“ vastas tasameelne taewapöeg.

Callaghan järgnes talle kasfitaolise ärksusega. Siin ja seal kuulis ta praodile nste laudu tasast soistamist. Kord torkas mingisugune kollane kaabakanägu mingisuguse ettevaatamatult kõrwale tõmmatud eesritide tagast esile, ja siis näis Callaghanile, nagu oleks mõni nuga pörandale kukkunud. See oli hädaohult rännak neis lõpmatuks korridorides. Callaghani närvid olid katkemiseni pingul. Aga ta ei lastnud midagi märkata, vaid järgnes tasaksti eesammuvalle Njiole otsekohe, ilma et kordagi oleks taha waadanud.

Tüki aja pärast jõudsid mehed päriskohvikusse, ja kui Callaghan seal mõned madrused fantaani juures nägi istuvat, hakkas ta tervemini h'ngama.

Wälisukse juures ütles Njio magusasti naeratades:

„Tänawa lõpul elab puusfärgitegija — väga ilusad puusfärgid, mister. Mitte unustada, tema nimi on Ah-Song.“

„Ei, Jaawa kirjutas mulle nime üles.“

„Ah jaa, unustasin. Unustasin ka, et mr. Jaawa wind ootab. Käden ma Teid warsti jälle? Wahest tulete fantaani mängima?“

„Wististi, teie wana patune,“ vastas Callaghan ja torkas hiinlasti naerdes kühinarnukiga. „Aga midugi alles pärast matuseid.“

Njio noogutas mõistwalt pead.

Andy Callaghan sammus tänawat mööda üles ja willistas tasaksti oma ette.

„Suurepärane! Siin saab ometi juhuseid läbi elada! Küll Nora imestab.“

Kuid ta endamiski rääkimine leidis eesküsti, sest keegi oli teda müksanud. Vähem jalutaja, selle poolt see müks tingimata tuli, oli keegi malailane. See ei näidanud walgest mehest kõige vähematti märkawat, pööras aga pea kõrwale, kui Callaghan talle teawasti näkku waatas. Kuigi walge mees malailaste nägude wahel waewalt suudab wahet teha, oli Callaghanil ometi tunne, et seda meest kufagil juba waremalt oli näinud. Aga tal ei olnud aega enesele seda selgetis teha, sest lähemal hetkel oli malailane rahwamurru selka kadunud.

Warsti jõudis Callaghan kõrwaltänawa juure, kuhu ta, ruttu ringi waadates, pööras. Väheha põiklänawa juures pööras ta ja hakkas ümberpöördub suunas edast ruttama, nii jõudes

Õpetus juurelõikus

parema meetodi järele mantlist kuni pesuni, lõigete kokkupanekus, selgpassimises, moelehe järele töötamises ja õmbluses. Tehakse lõikeid moelehe järele ja kõiksugu mustrid.

Õpetus Ilutikanduses masinal ja käsitsi, kõiksugu walged ja wärwilised tööd.

Wõetakse vastu

mantlite, kostüümide ja kleitide õmblus- ja tikandustöid.

Lembitu tän. 2, krt. 3, tel. 26-46.

jälle tagasi Jõe tänawale oma hotelli ligidale, kaugele Njio kohwikust.

Kui ta hotelli trepist üles sammus ja selle juures juhustlikult kõrwale waatas, nägi ta oma üllatuses jälle seda meest, kes talle tänawal oli müksu annud. Silmanähtawa üksteitusega lastis ta üles jöndes oma pilgu üle tänawa lennata ja astus siis, malailase peale waatamata, hotelli eeskotta.

Seal ootas teda uus üllatus.

Keegi mees tõusis ruttu toolilt ja astus temale wastu. Imestades tundis ta ära Jaawa.

„Sumale tänu, et olete siin,“ hüüdis ootaja. „Kartsin juba, et Teile midagi on juhtunud.“

„Aga kuidas tulite Teie siia?“

„Hüppasin atnast alla, koha ntipea kui Teie ja Njio usjelt olite kadunud. See oli ainus võimalus wõtlusest elu ja surma peale eemale hoida, mis asjaolude tõttu oleks hullus olnud. On Teil aparaat alles?“

„Jah,“ vastas Callaghan ja wõttis kamera välja.

„Mida kiiremini pilbib walmis saawad, seda parem. Vähemall pätiwil ei tohtis Palembang mulle enam eriti kindel loht olla, waid ma pean selle tolm, mida rutem, seda parem, oma jalgabelt maha puistama.“

Callaghan noogutas jaatades pead.

„Teen pilbib walmis, kuni ootate,“ vastas ta, ja, ruttu ümber waadates, jätkas:

„Mr. Balgrave, mina ei topi heameelega oma nina asjadesse, millega mul tegemist pole, aga ma tahaksin Teilt midagi küsida. Keep päewapilbid on küll suure wäärtusaga, mis?“

Jaawa noogutas pead.

„Palembangis on umbes tosin inimest, kes Teie kõige suurema lõbuga maha notifiksid, et aga Teilt neid piite kätte saada.“

Callaghan silmitses Jaawat kohmetult.

„Mii!“ ütles ta. „Wõit siis sellepärast tahtsidki malatlased waest Robjohni ära wiia?“

„Eõst. Nähtawasti kuulati meid, kui ta mulle oma saladuse awaldas.“

„Ja Teie ei usu, et sest midagi teatakse?“ küsis Callaghan ning patmutas päewapildi kimerale.

„Ei. Miks küsite seda?“

„Sellepärast, et kindel olen, et üks malatlane mind jälgis.“

Jaawa karwased kulmud koondusid. Ta mõtles pisut aega ja wastas alles siis.

„Kui neil kahtlus oleks, et minuga ühes töötate, siis võitte kõiksugu illatust oodata.“

„Ja miks mitte?“ ütles Callaghan.

Jaawa naeris faredalt.

„Teie ei tea, mis räägite, mr. Callaghan. Teie nägite ju seda waest meest Njto juures; kas panite ta nägu lähemalt tähele?“

„Jah,“ wastas Callaghan jälkust tundes.

„Mittuguseks tehti ta piltilde pärast, õigemini sellepärast, mis piltildes peitub. Kui õnnetus tahab, võib minuga weel pahemat juhtuda.“

„Seda enam põhjust, et Teid keegi aitaks,“ wastas Callaghan tungiwalt. „Mina soowisin heameelega see „keegi“ olla, mr. Bilgrave, sest mulle teeks see asi nalja.“

„Nalja?“ hüüdis Jaawa umbusklikult.

„Muidugi,“ wastas Callaghan kindlasti.

„Teie ei tunne mind weel, aga ma võin Teile ütelda, et mul igawesest ühetaolusest ja laisast elust hõimu täis on. Sellepärast tulin siia, sest ma tahtsin —“ ta peatas ja naeris kohmetult, „kord lõpiseid juhuseid läbi elada. Kui ainult poolgi sellest tõsi on, mis mulle Teist saarestikus jutustati, siis leian Teis omale sugulase hinge.“

Punase peaga mees ajas pea kullasse ja hakkas ühes Callaghaniga naerma.

„Waletajaid leidub siin karjakaup, ja mis need jutustawad —“

„Õigu, aga igatahes elate Teie jündmusrikast elu, kuna mina surmawat igawust kannatan. Minule oleksite Teie lunastajaks, kui minu enesele seltsiksiks wõtaksite. Wimmne tund oli mulle kosutawaks wahelbuseks.“

Jaawa punakad kulmud tõmbusid unesti kottu ja ta hallid filmad wahtisid nurrwalt oma ees seiswa mehe kitsale näole, kelle piff, iühe keha temale meeldis ja kelle finifilmad talle kindlasti wastu waatasid. Siis hakkas ta lihtsalt naerma.

„Teie ei tea, mis tahate teha, Callaghan. Kui sellega tutwunete, soowite seda weel waevalt. Tehke pildid ruttu walmis, siis räägime edasi.“

Andy Callaghan noogutas rõõmsasti pead, pööras ja lahkus, jälgitud Jaawa mõlklusest pilkudest. Callaghan oli juba ammu kadunud, aga Jaawa wahtis ifka weel tarretult oma ette, kuni ühe neiu hele naer ta äkki äratas. Kõhe sellejärele kuulis ta rõõmalt häält:

„Aga minubeer van Osterdampe, mis teeksin ma Albino-ahwiga? Ei, tänan wäga, mul pole wahematki luskit New York tagasi minnes mõnda moenarrust laasa wila.“

Kui Jaawa uudishimulikult ümber pööras, tähtsusid ta filmad imestusega.

4. Peatükk

Nora Callaghan.

Noor daam, kes Albino-ahwi kingitusel ei tahtnud, oli ebaharilik nähtus, wahemalt Palembangis. Tal oli lätiw-ilus, õrn nahk; ta filmad olid finised ja ta lastaanitruumid juuksed särasid wahetewahel kuldkollastena. Tema keikmise suurusega, ilusa ehitusega keha walges lõunenidikostüümis oli sale ja nägi suurem wälja, kui ta seda isikelt oli.

Jaawa nägi seda kõit ainja pilguga, nagu seda teewad inimesed, kes on harjunud ruttu ja terawasti tähele panema. Oma warstuses ja priksuses, oma blondilubuses tuletas ta Jaawale meele ta kodumaa wälju ja kasteseid aedu, kuna ta hääl temale kõrwu kõlas nagu pehme kellahelin.

Siis waatles Jaawa meest tema kõrwal, ja ta brongstlarwa nägu läts pilwe.

Noore neiu kaaklane oli keegi nurgeline hollandlane, suur, paks mees, kel õlgkollased juuksed, punane nägu ja kahwatud kalastilmad, mees, keda Jaawa seni weel polnud ifskitult tundma saanud, aga kellest nii palju paha räägiti, et Jaawa ninasõõrmed tuitama hakkasid, nähes, kuidas see mees noorele neiuale oma tooli perekondliku lahusega lähemale nihutas.

„Milline lojus!“ mõitles Jaawa. „Keskse oleks talle waja. Kes see neiu küll mõits olla? Muidugi mitte hollandlanna, selle peale mõiksin tihla wedada. Ja muretu on ta, muidu peaks ta ometi tundma, kes see mees on!“

Ta istus toolile, wõttis ühe wana ajalehe kätte ja silmitses wargelt üle selle ääre westlewat paari. Ta polnud küllalt nii lähedal, et oleks kuulnud, mis nad rääkisid, aga nende jutt oli elaw ja filmanähtawalt ka lõbus, sest aegajalt kõlas Jaawa kõrwu neiu hele naer ja paksu hollandlase raswane ahahtamine.

Siis sündis midagi, mis Jaawa were teema ajas.

Noor neiu pani oma wäitfe kae tooli kae-toele, hollandlane kummarlus wätkirelt selle kohale ja wöttis sellist kinni. Weri tõusis noorele daamile näkku ja piinlik lohmetus ta silmsilmadesse.

Jaawa ootas põnewalt, mis neiu teeb, ja sai juba ka lähemal filmapilgul näha, sest kui paks mees weel sügawamale kummarlus, tõusis neiu järsku üles, raputas ta kae maha ja ütles nii waljusti, et see Jaawalegi selgesti kõrwa kostis:

„Wabandage, mjuhäär, aga ma pean minema wenna juure!”

See polnud osaw ilmadaam, kes neist sõnadesest rääkis; noor neiu oli filmanähtawalt kõige lähemat pääseteed otstides kõige lähema tee walinud, ei ennast ebajämsaselt seiskorast wabastada. See oli Jaawale selge.

Tõuswa huwiga silmitses ta, kuidas hollandlane klanis, noor neiu aga juba tähelegi ei pannud, waid põlglikult wätkuwail filmil ja püstipeal filmapill lahkus, ilma et weel ainustki pilku hollandlasele olets heitnud.

Jaawa nägi, tagedasti naeratades, hollandlase lohmetust ja waatas meelega järele noorele neiu, kes ruttu ukse poole ruttas.

Sellejuures paendus matinurf wärskelt-poonitud põrandal, neiu libises ja kustus põwilt.

Samal pilgul oli Jaawa üles hüpanud ja altas neiu jalule. Selle juures kohtasid nende pilgud. Jaawa filmad olid nii täis imestust, et neiu oma filmad warsti maha lõi ja kiresti deldud sõnaga „tänan wäga!” edasi läks.

Jaawa waatas talle järele, kuni ta kadus, istus siis toolile, süütas sigaretti ja jäi mõttele.

Warsti peale selle märkas ta, et hollandlane teda oma wessfiniste filmadega hammustawalt silmitses.

Et see mees, kes esines ausa kaupmehena, tõepoolest oli kardetaw wõllarook, juba Jaawa teadis. Keederi ja pangapidaja warjumantli all ajas hollandlane õige musta äri. Tägajndias leibus waewalt mingisugust riskantsset ettewõtet, millest tema osa ei wõinud. Rohw-lutes jutustati, et tema walitus meest juba mitu korda oli hoiatanud, sest et ta peaaegu kõigi wõrukaeltega ja kelmidega, kes saarestikus liikusid, lähedas ühenduses seisis. Weel teisigi jutte teati temast, jutte orgiatest tema

paleefarnases jumlas, kus Willem van Osterbije elas.

Kui Jaawa selle peale mõtles ja meele tuletas juba häbematu lahuseawaldust, millega mees juba noort neiu haawanud, siis hakkas ta juba põues põlema.

Waadates üles, nägi ta hollandlast ukse poole minewat.

Kohe selle järele pani üks naisehääl tema taga ta nagu elektriwäl üles targama.

„Mr. Balgrave, eks ole?”

Ta pööras ümber ja seisis jällegi noore neiu ees, kes teda kelmitalt naeratades waatles.

„See on minu nimi, aga kust teate Teie—”

„Oh,” waatas noor neiu rõõmsasti, „minu wend palus mind ringi waadata ühe suure brongskarwa näoga mehe järele, kel punased juuksed, ja kuna ma Teid pisut aega enne juba olin näinud, ka kirjeldus Teie kohta pas-sis, siis teadsin ma —”

Ta katkestas ja naeris uuesti.

Jaawa naeris kaasa, aga leidis aega pilku heita hollandlasele, kes ukse juures seisis ja nende poole wahtis. Siis ütles ta naeratades:

„Teie olete muidugi Callaghani õde, kellest ta mulle aga sõnagi ei ole lausunud.”

(Järgneb).

Järgmises numbris hakkab ilmuma pikem romaan tuntud ja paljuloetud Saksa kirjaniku Helene Courths-Mahler'i sulest peakirja all:

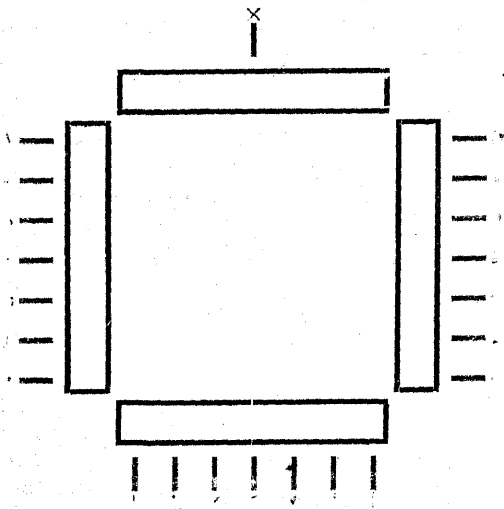
Rani amulett.

Hommikumaa palaw ja Põhja-maa wila õhk puhub sellest wä-wirikkast ja kirjukujulisest romaanist läbi. Me õpime temas tundma ilusa noore daami, kelle saatus India palmide all selgub ja Põhja-Saksamaal täieneb. Kus me ka wiibime, India würostide paleedes, intelligent-inimeste majades wõi suure wabriku ruumides, igal pool tunneme kodust tunnet, sest et meid wäga kindel käsi juhib. Waewalt on proua Courths-Mahler paremat kirjutanud, kui selle romaani. Romaan hoiab lugeja algusest lõpuni põnewuses.

Hindmõistatus

Nr. 3 (93).

Kokkuseadnud A. Reinhaus.

Wõrastemajas istusid 21 sõdurit kolmes lauas, 7 sõdurit igas ühes, kuna wõrastemaja peremees (X) ühe laua ääres üksinda istus. Kõik neli lauda nelinurgas teineteise wastu. Tehti maha, et see, kes wiimaseks jääb, kui lugedes iga seitsmes mees wabaks on saanud, terve arwe peab maksma; lugemine pidi peri päewa sündima ning peremees kaasa loetama. Iga seitsmes mees läks kord korralt wõrastemajast ära ja wiimaks jäi petetud peremees üksinda järele. Kuidas hakati lugema?

Lahendused tulewad saata „Romaani“ talitusele, Tallinn, Müüriwahe tän. 16, kuni 15. aprillini. Lahendajate nimed awaldatakse „Romaan“ nr. 7 (97).

Õigete lahenduste saatjate wahel loositakse wälja: 1) herra Ed. Taska poolt määratud nahasse köidetud laua kirjablokk, 2) A. H. Tammsaare — „Pikad sammud“ 3) Bernh. Linde — Noor-Eesti 10 aast.

„Romaan'i“ talitus.

„Romaan'i“ hindmõistatuste lahendajatele.

Paljud hindmõistatuste lahendajatest kirjutawad mitu hindmõistatust ühele lehele, mis aga wäga raskendab talituse tööd; et keegi hindmõistatuste lahendajate nimekirjast wälja ei jääks, sellepärast palume hindmõistatuste lahendajaid igat mõistatuse lahendust saata eraldi lehekesel — nime ja aadressiga.

Samuti palume ERNI W., H. SPRIT'i ja M. ERNST'i — Tallinnast oma wõitude järele tulla ja WEEBEL — Rakwerest oma aadressi teatada.

„KAWE“ shokolaadi wäljaloomine õigete lahenduste saatjate wahel on 3. weebruaril s. a. „Romaan'i“ talituses, Müüriwahe tän. 16 (Laenu panga majas) kell 3 p. l.

„Romaani“ talitus.

Keinast: Eduard Weel. **Riisepereest:** Rich. Wiroja. **Kõnnust:** Jakob Wilipus. **Kellast:** Joh. Gutmann, A. Kutpri. **Kureaarest:** Sergei Elends. **Sindist:** Wictor Klassen, K. Snowik, Sanga Sass, Ilmar Ulo. **Aserist:** Th. Kartmann, A. Tomingas, T. Weigel. **Otepääst:** Johannes Mälk, Johannes Tintson. **Palamuselt:** Julius Reinweg. **Põltsamaalt:** Edgar Susi. **Raplant:** E. Tiivas, Raimond Tiisel. **Kundast:** A. Timm.

Timoseest: Linda Toming. **Wõhmutalt:** M. Tsaan. A. Limberg.

Leedust: Julie Kirnmann.

Neist wõitsid loosimisel 1) 1 aastakäik „Romaani“ 1926 a. A. Janson, Pärnust — Rääma tän. 3; 2) A. Adsoni „Henge palango,“ Jakob Wilippus — Kõnnus; 3) E. Enno „Kadunud kodu,“ Edgar Susi — Põltsamaa, Aidu tän. 50.

„Romaan'i“ tallitus.

Hindmõistatuse lahendus

Nr. 23 (89) on: S O F I A (Bulgaaria pealinn).

Õigeid seletusi saatsid:

Tallinnast: I Anwelt, Ada Altberg, Edith Arro, Herta Arro, Herta Arman, K. Adamson, E. Emann, Leonid Grigorjew, Henrichson, Helmar Hansen, H. Heinbaum, Selma Johanson, A. Johanson, Lolo Juuse, Hans Kippar, Sofia Kromel, Jaanus Kaik, Elmar Kallas, M. Kirnman, T. Krauss, Johannes Karu, Karl Karu, A. Kauler, A. Killak, Agnes Kütt A. Koppel, Regina Leyden, Edmund Leiten, H. Lorens, Walentin Leiner, A. Luha, A. Melder, P. Meilifer, Walfried Neumanskraft, Amanda Neumanskraft, Johannes Parol, Paul Preden, W. Pukk, Dolly Pajjas, Alfred Petton, Harald Peebus, Benita Resti, Alfred Rosen, K. Rebane, Mary Rosenstrauch, K. Saarepera, Harald Sihwer, Roland Simmer, M. Steinberg, Andrei Stern, Wigo T. G. Tomson, L. Tiisfeldt, E. Tamman, Dolly Timm, O. Tirmann, K. Tõnso, Aleks. Tamm, Emilie Wilberg, Willenthal, Pauline Willenthal, R. Weinberg, H. Weinberg, Arnold Wiidik, Feliks Willemsen, A. Wälja, O. Wahlmann, E. Welberg, J. Weimann, Paul Wesilind, Jagberg.

Tartust: B. Hermann, O. Kiwi, A. Laurits, W. Nõõp, Hedwig Puijat, Ed. Puijat, Ed. Pedajas, J. Ratnik, Joh. Sogenbits, Rud. Söber, E. Tees, Karl Tralla, L. Tilga.

Walgast: E. Allas, H. Treirik, E. Kochk, T. Pelter, O. Reinbusch, J. Ruga, S. Sisask, J. Sisas, E. Tanna.

Wõrust: J. Kilk, A. Kangur, Eedi L. A. Lensment.

Pärnust: Al. L. O. Kewart, Alla Klassen, E. Kewardt, A. Kask, Milda Küng, H. Kurm, Elmar Kiwi, Alfred Lõhmus, E. Siitem, K. Seiler, A. Tamman, Hilda Takk, F. Tamman, Anton Wiidermann.

Wiljandist: K. Müürisepp, W. Matsike, P-u, H. Reimanu, E. Simõn, A. Tuuts, Uno

Wäljaots. **Rakwerest:** Fritz Kask, Lydia Lindmann, O. Lauri, E. Priimann, William Põiklik, F. Riisberg, H. Reimann, Selli Silde-
Narwast: A. Kuusma, P. Kross, K. Laasik, Helene Pebustow, L. Ratasepp, W. Tensing. **Mõisaküllast:** W. Lilienblatt, Ella Palu, Mihkel Palu, Arnold Reinhaus, Joh. Reinhaus. **Tapalt:** H. D. Janira, W. Kull, Treddy Kiwirähk, E. Luuk, H. Mikkin, E. Mikkin, M. Puusep, P-pp, Joh. Rätsep. **Wäike Maarjast:** Lutter, Arnold Steinberg, August Steinberg, Arnold Wehik, Wally Wehik, Jakob Wihman, Friedrich Mihkelson, Joh. Poom. **Kihelkonnast:** W. Alwen. **Tõrwast:** Helmi Aoloi. **Laupalt:** Gustaw Alt. **Raplant:** Adele Bormann, S. Tiivas. **Ahjalt:** P. Kure, **Rõngust:** Udo Dobrus, O. Ritson. **Ristiküllast:** E. Grents. **Sindist:** Endel Huiik, K. Soowik, Sanga Sass, W. Klassen. **Ilukalt:** Wold. Eemann, **Kuremäelt:** Joh. Kangur, A. Torpan. **Jõgewalt:** Wictor Rasin, R. Terasmägi. **Wiru Roelast:** A. Kaaber, A. Neublau. **Järwelt:** A. Kase. **Haapsalust:** Woldemar Kiwisto, L. Kirnmann, R. Klink. **Baltiskist:** Alfred Lipp. **Keawalt:** Ed. Namson. E. Rossmane. **Tahkurannast:** L. Kohw. **Aserist:** Th. Kartmann, A. Tomingas, V. Wewgel. **Elwast:** Joh. Kister. **Sakust:** Joh. Reimann, Wi-Re. **Hiln-Keinast:** Ed. Weel. **Tõrilt:** M. Paulus. **Palamuselt:** M. Lõoke. **Kolust:** Jaan Tõnison, **Wõhmutast:** M. Tsaan.

Leedust: J. Kirnmann, Ilse Tonisson, H. Peet, A. Limberg.

Neist wõitsid loosimisel: 1) 1 aastakäik „Romaan“ 1926 a. — G. Tomson Lembitu (tän. 14- Tallinnas. 2) Milli Mallikas — Wested I; **Helmi Aroloi** Tõrwast Walga t. 23; 3) E. Enno — Walge õõ; **A. Torpan**, Kuremäelt.

„Romaan'i“ tallitus.

Wiendat aastakäiku

algab 1926. aastal Tallinnas ajakiri „ROMAAN“ kui ainus puhtkirjanduslik ja tõsiselt rahwalik ajakiri, mis oma juttude hea waliku tagajärjel lugejate hulga poolest seisab EESTI AJAKIRJADEST ESIMESES REAS.

„**Romaan**“ ilmub, nagu seni, korralikult kaks korda kuus, ja awaldab rahwuswahelises walikus ainult häid, puhtasisulisi, laiale rahwahulgale meeldiwaid romaane, novelle, jutustusi, walme ja luuletusi, mis ka keelelt igatühele arusaadawad ning mõistetawad. Wõib julgesti ütelda, et ei ole Eestis teist ajakirja peale „Romaani“, mil oleks nii põnew ja puhas sisu ja mida nii palju loetaks.

„**Romaan**“ awab oma wienda aastakäigu ühe Kroaati kirjaniku romaaniga, mis pealkirja kannab „Bessa,“ ja Inglise kirjaniku Ottwell Binns'i romaaniga „Wille palmipuu saar“. Kolmandana lühemana romaanina hakkab ilmuma Rootsi kirjaniku Gustaf Geijerstami kuulus „Ema Leena poisu,“ millele weel hulk teisi romaane ja uudisjutte järgneb. Kõik need jutud on haruldaset põnewad kütkestawad lugejaid alguselt lõpuni. Peale järgnewate romaanide toome weel igas numbris 3—4 lühemat juttu, luuletusi, mõistatusi, nalja jne., rõhku pannes ainult hea waliku peale, et õigustada suurt poolehoidu, mis „Romaanile,“ on osaks saanud.

„**Romaan**“i“ wäljaandmist jätkab kirjastus-osaühisus „**Areng**,“ mis kindlustab ajakirja korraliku ilmumise.

„**Romaan**“i“ telliwad peaaegu kõik raamatukogud Eestis ja ta ei tohiks üheski neis puududa.

„**Romaan**“i“ proowinumbrid saadame kirjanduse sõpradele aadressi saamisel hinnata.

„**Romaan**“i“ neli aastakäiku on weel terwelt saada. Esimene aastakäik maksab köitmata 500, iluköites 700 marka. Teine aastakäik maksab köitmata 700 marka ja iluköites 900 marka. Kolmas aastakäik köitmata 750 marka ja iluköites 950 marka. Neljas aastakäik köitmata 750 marka, iluköites 950 marka.

„**Romaan**“i“ tellimisi 1926 aasta peale wõtawad wastu kõik postkontorid ilma lisamaksuta, „Romaani“ abitalitused ja talitus Tallinnas Laenu pangas majas Müüriwahe tän. nr. 16. uks B.

„**ROMAAN**“i“ tellimise hind on 1926. aastal:

Aastas (24 nr.nr.) Mk. 750. —	2 kuus (4 nr.nr.) Mk. 160. —
1/2 " (12 nr.nr.) " 400. —	1 " (2 nr.nr.) " 80. —
1/4 " (6 nr.nr.) " 225. —	Üksiknumber " 40. —

Tellimise aadress: Tallinn, Romaani talitus.
Tellimisega palume rutata.

Wäljaandja: Kirjastus-osaühisus „**ARENG**“